

---

NACIONALNI  
KURIKULUM ZA

# Osnovnoškolski odgoj i obrazovanje

---

PRIJEDLOG

VELJAČA 2016.



**Cjelovita**  
**kurikularna**  
**reforma** Rani i predškolski,  
osnovnoškolski  
i srednjoškolski odgoj  
i obrazovanje

# NACIONALNI KURIKULUM ZA OSNOVNOŠKOLSKI ODGOJ I OBRAZOVANJE

## ČLANOVI STRUČNE RADNE SKUPINE IZABRANI PO JAVNOM POZIVU

Sonja Bančić, prof., Osnovna škola Stoja, Pula  
Damir Bendelja, prof., Osnovna škola Sveta Marija, Sveta Marija  
izv. prof. dr. sc. Snježana Dobrota, Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet  
dr. sc. Vlado Halusek, Osnovna škola Kloštar Podravski, Kloštar Podravski  
Sandra Kasić, dipl. učitelj, Prva katolička osnovna škola u Gradu Zagrebu, Zagreb  
Lidija Kralj, prof., Osnovna škola Veliki Bukovec, Veliki Bukovec  
Saša Lakić, prof., Osnovna škola Veruda, Pula  
mr. sc. Biserka Matić Roško, Osnovna škola Horvati, Zagreb  
dr. sc. Vilko Petrić, Sveučilište u Zagrebu, Kineziološki fakultet  
Marina Rasinec Sečen, dipl. učitelj, Osnovna škola Klinča Sela, Klinča Sela  
doc. dr. sc. Daria Rovanić, Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet (voditeljica)  
Ivana Sauha, prof., Osnovna škola Augusta Šenoje, Zagreb  
dr. sc. Vesna Vujić, Osnovna škola Trpinja, Trpinja  
mr. art. Sonja Vuk, Sveučilište u Zagrebu, Akademija likovnih umjetnosti

## KOORDINATORI STRUČNE RADNE SKUPINE IZ JEDINICE ZA STRUČNU I ADMINISTRATIVNU PODRŠKU

Gordana Barudžija, Agencija za odgoj i obrazovanje  
Marijana Češi, Agencija za odgoj i obrazovanje  
Jadranka Domazet, Agencija za odgoj i obrazovanje  
Željko Jakopović, Agencija za odgoj i obrazovanje  
Đurđa Kulušić, Agencija za odgoj i obrazovanje  
Šimica Mihaljević, Agencija za odgoj i obrazovanje  
Borjanka Smojver, Agencija za odgoj i obrazovanje

## ČLANOVI STRUČNE RADNE SKUPINE IZ EKSPERTNE RADNE SKUPINE

Branislava Baranović  
Boris Jokić  
Ružica Vuk

## TEHNIČKA KOORDINATORICA STRUČNE RADNE SKUPINE:

Martina Puž, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta

## EKSPERTNA RADNA SKUPINA

Boris Jokić (voditelj)  
Branislava Baranović  
Suzana Hitrec  
Tomislav Rešković  
Zrinka Ristić Dedić  
Branka Vuk  
Ružica Vuk

## LEKTURA

Anita Poslon  
Aleksandra Slama

## VIZUALNI IDENTITET

Karla Paliska

## **SADRŽAJ**

1. UVOD, **4**
  2. SVRHA, VRIJEDNOSTI, CILJEVI I KOMPETENCIJE, **5**
    - 2.1. Svrha, **5**
    - 2.2. Vrijednosti, **5**
    - 2.3. Ciljevi, **6**
    - 2.4. Generičke kompetencije, **6**
  3. UČENJE I POUČAVANJE, **9**
    - 3.1. Načela učenja i poučavanja, **9**
    - 3.2. Pristup različitosti učenika, **10**
    - 3.3. Proces učenja i poučavanja, **12**
  4. ODGOJNO-OBRAZOVNI CIKLUSI, **14**
    - 4.1. Prvi ciklus: prvi i drugi razred, **14**
    - 4.2. Drugi ciklus: treći, četvrti i peti razred, **15**
    - 4.3. Treći ciklus: šesti, sedmi i osmi razred, **15**
  5. SADRŽAJI UČENJA I POUČAVANJA, **17**
    - 5.1. Područja kurikuluma, **17**
    - 5.2. Međupredmetne teme, **17**
  6. ORGANIZACIJA ODGOJNO-OBRAZOVNOGA PROCESA, **18**
    - 6.1. Nastavni plan, **18**
    - 6.2. Organizacija vremena, **19**
    - 6.3. Grupiranje učenika, **20**
    - 6.4. Okruženje za učenje i poučavanje, **20**
    - 6.5. Kurikulum škole, **21**
  7. VREDNOVANJE, (PR)OCJENJIVANJE I IZVJEŠĆIVANJE O USVOJENOSTI ODGOJNO-OBRAZOVNIH ISHODA, **23**
    - 7.1. Načela vrednovanja, **23**
    - 7.2. Pristupi vrednovanju, **24**
    - 7.3. Zaključna (pr)ocjena, **24**
    - 7.4. Izvješćivanje o usvojenosti odgojno-obrazovnih ishoda, **25**
- DODATAK A-područja kurikuluma, **26**
- DODATAK B-međupredmetne teme, **38**

## 1. UVOD

Nacionalni kurikulum za osnovnoškolski odgoj i obrazovanje polazišni je dokument obveznoga obrazovanja u Republici Hrvatskoj kojim se omogućava razvijanje generičkih kompetencija bitnih za ostvarivanje osobnih potencijala, nastavak obrazovanja i cjeloživotno učenje koje je temelj aktivnoga i odgovornoga sudjelovanja u društvu. Zasniva se na razvojnim odgojno-obrazovnim tendencijama u Europi i svijetu te hrvatskoj obrazovnoj tradiciji i odgojno-obrazovnim dokumentima Republike Hrvatske. Uvažava rad svih stručnjaka koji su proteklih godina radili na unapređenju hrvatskoga odgojno-obrazovnog sustava i preuzima određena dobra rješenja iz već započetih vrijednih pokušaja i inicijativa.

Cjelovitoj kurikularnoj reformi prethodi Plan razvoja sustava odgoja i obrazovanja 2005. – 2010., Nastavni plan i program za osnovnu školu (2006.) i Nacionalni okvirni kurikulum za predškolski odgoj i obrazovanje te opće obvezno i srednjoškolsko obrazovanje (2011.). Kurikulumski pristup usmjeren na odgojno-obrazovne ishode učenja započeo je Nacionalnim okvirnim kurikulumom. Time su stvoreni temelji za osmišljavanje i provođenje cjelovitih promjena u odgojno-obrazovnome sustavu na nacionalnoj razini.

Strategija obrazovanja, znanosti i tehnologije (2014.) polazište je Cjelovite kurikularne reforme uključujući i izradu Nacionalnoga kurikuluma za osnovnoškolski odgoj i obrazovanje. Temeljne postavke Cjelovite kurikularne reforme opisane su u Okviru nacionalnoga kurikuluma s kojim su usklađeni nacionalni kurikulumi za sve razine odgoja i obrazovanja kao i predmetni kurikulumi. Nacionalni kurikulum za osnovnoškolski odgoj i obrazovanje također je usklađen i povezan s Okvirom za vrednovanje procesa i ishoda učenja u osnovnim i srednjim školama Republike Hrvatske, Okvirom za poticanje i prilagodbu iskustava učenja te vrednovanje postignuća djece i učenika s teškoćama te Okvirom za poticanje iskustava učenja i vrednovanje postignuća darovite djece i učenika. Usklađen je i s Nacionalnim kurikulumom za rani i predškolski odgoj i obrazovanje te s nacionalnim kurikulumima za srednjoškolsko obrazovanje i s njima čini koherentnu cjelinu.

Nacionalnim kurikulumom za osnovnoškolski odgoj i obrazovanje nastoji se svim učenicima omogućiti da razviju sve svoje potencijale, budu spremni za cjeloživotno učenje, suradnju s drugima i aktivno sudjelovanje u životu zajednice. Njime se pružaju smjernice za oblikovanje procesa učenja i poučavanja u kojemu je naglašena učenikova aktivna uloga u učenju i učiteljeva<sup>1</sup> odgovornost u stvaranju kvalitetnih uvjeta učenja te uvažavanje različitosti učenika kako bi svako dijete dobilo poticaj i podršku u razvoju svojih punih potencijala.

Tijekom osnovnoškolskoga razdoblja dolazi do velikih i značajnih promjena u razvoju djece te je važno osigurati razvojnu primjerenost odgojno-obrazovnih očekivanja i cjelokupnoga procesa učenja i poučavanja. Stoga se Nacionalnim kurikulumom uvodi podjela na tri odgojno-obrazovna ciklusa prema razvojnoj dobi učenika. Za svaki pojedini ciklus određuju se specifičnosti pristupa poučavanju, odgojno-obrazovna očekivanja, pristupi vrednovanju te organizacija odgojno-obrazovnoga procesa.

U osnovnoškolskome odgoju i obrazovanju važno je da učenici budu u prilici steći raznolika iskustva učenja i sveobuhvatno opće obrazovanje poučavanjem različitih odgojno-obrazovnih područja kurikuluma. Za sva ta područja, kao i za međupredmetne teme, definirana su odgojno-obrazovna očekivanja koja izravno doprinose razvoju učenikovih generičkih kompetencija. Time se ujedno olakšava kvalitetno osmišljavanje i provođenje postupka vrednovanja, što je izrazito važno s obzirom da upravo vrednovanje predstavlja važan mehanizam kojim se može utjecati na kvalitetu učenja i motivaciju za učenje.

Ovim se dokumentom uvode i promjene u organizaciji odgojno-obrazovnoga procesa. Posebno je značajno uvođenje fleksibilnoga planiranja učenja i poučavanja na dnevnoj, tjednoj i mjesečnoj razini. Učiteljima i školama pruža se autonomija u određivanju načina realizacije odgojno-obrazovnih ciljeva i ishoda te u izboru aktivnosti i sadržaja ishoda uvažavajući individualne razlike u sposobnostima i interesima učenika te specifičnosti pojedine škole, što doprinosi većoj kvaliteti njihova rada.

<sup>1</sup> U skladu s određenjem u Strategiji znanosti, obrazovanja i tehnologije (2014.) u nacionalnim kurikularnim dokumentima sve se osobe odgovorne za poučavanje i učenje u osnovnoškolskome i srednjoškolskome odgoju i obrazovanju nazivaju zajedničkim nazivom „učitelj“ (prema Preporuci o statusu učitelja – Recommendation Concerning the Status of Teachers, UNESCO, Pariz, 1966.). Treba istaknuti da se naziv „učitelj“ odnosi na osobe obaju spolova.

## 2. SVRHA, VRIJEDNOSTI, CILJEVI I KOMPETENCIJE

### 2.1. Svrha

Osnovnoškolski odgoj i obrazovanje dio je odgojno-obrazovnog sustava obavezan za svu djecu odnosno učenike, nakon kojega učenici nastavljaju obrazovanje na srednjoškolskoj razini. Njime se omogućava stjecanje temeljnoga općeg obrazovanja (znanja, vještina, stavova i vrijednosti) te cjeloviti i uravnoteženi razvoj svih sposobnosti učenika. Stoga osnovnoškolski odgoj i obrazovanje uključuje osposobljavanje za cjeloživotno učenje te postupno preuzimanje brige i odgovornosti za vlastiti razvoj i život u suvremenome društvu. Ono također osposobljava učenike za učinkovitu interakciju s drugima utemeljenu na uvažavanju različitosti i dobrobiti drugih te za aktivno i odgovorno sudjelovanje u životu zajednice.

### 2.2. Vrijednosti

Temeljne vrijednosti osnovnoškolskoga odgoja i obrazovanja proizlaze iz usmjerenosti hrvatske odgojno-obrazovne politike prema cjelovitome razvoju učenika, očuvanju kulturne, nacionalne, materijalne i prirodne baštine te potrebi usklađivanja lokalnoga i nacionalnoga sa svjetskim i globalnim razvojem. Temeljna vrijednost koja uvjetuje ostale vrijednosti jest **pravo na kvalitetno obrazovanje svih učenika**. Ostale su vrijednosti znanje, pođuzetnost, identitet, poštivanje, odgovornost, solidarnost, zdravlje i integritet.

**ZNANJE** učeniku omogućava razumijevanje sebe i svega što ga okružuje, kritičko promišljanje i snalaženje u novim situacijama. Osobit je naglasak na integraciji stečenih znanja, iskustava, vještina i vrijednosti čime se postavlja čvrsta osnova za cjeloživotno učenje, ali i primjenu znanja u svakodnevnome životu i radu. Izgradnja znanja temelji se na učenikovoј intelektualnoj otvorenosti, znatiželji, želji za učenjem i postignućem te potrebi za samostalnošću i kreativnošću.

**PODUZETNOST** se odnosi na učinkovito aktiviranje osobnih potencijala učenika. Učenici uče prepoznati prilike za kreativno, konstruktivno i inovativno stvaranje te pokazuju spremnost za djelovanje i preuzimanje razumnoga rizika.

**IDENTITET** podrazumijeva izgradnju osobnoga, rodnog, kulturnog i nacionalnog identiteta, a temelji se na znanju o sebi i drugima. Učenici se potiču na izražavanje svojih vrijednosti i stavova, uvažavanje vrijednosti i stavova drugih, na poštivanje različitosti i dobrobiti drugih, što je važno za uspješno i aktivno sudjelovanje u neposrednoj zajednici i društvu. Uče o važnosti poštivanja i očuvanja hrvatskoga jezika te materijalne i nematerijalne kulturno-povijesne baštine Republike Hrvatske.

**POŠTIVANJE** podrazumijeva uvažavanje sebe, ali i uvažavanje osobnosti i prava drugih pojedinaca. U kontekstu osnovnoškolskoga odgoja i obrazovanja to se odnosi na poštivanje i uvažavanje dostojanstva i autonomije svih sudionika odgojno-obrazovnog procesa i ostalih članova neposredne zajednice i društva.

**ODGOVORNOST** učenika prema sebi, drugima te društvu i okolini u kojoj žive temelji se na ravnoteži između njegove osobne slobode i društvene odgovornosti, pri čemu učenici razumiju da zadovoljavanje pojedinčevih potreba ne smije narušavati prava drugih.

**SOLIDARNOST** obuhvaća osjetljivost učenika za druge, nemoćne, siromašne, obespravljenе i za međugeneracijsku skrb u svojoj okolini. Temelji se na razvoju empatije i razumijevanja drugih te na poticanju međusobnoga pomađanja i suradnje.

**ZDRAVLJE** pretpostavlja razumijevanje zdravlja kao osnove osobne dobrobiti te kao ishodišta zdrave zajednice i društva. Briga o zdravlju u užemu smislu uključuje prepoznavanje, razumijevanje i usvajanje zdravih životnih navika, zdravih stilova života i odgovornoga ponašanja.

**INTEGRITET** pretpostavlja pouzdanost, iskrenost, autentičnost, etičnost i dosljednost svih osoba koje su uključene u odgojno-obrazovni sustav. Tijekom osnovnoškolskoga odgoja i obrazovanja učenik postupno razvija samostalno mišljenje, odlučivanje i djelovanje u skladu s društvenim normama i etičkim načelima.

### **2.3. Ciljevi**

Ciljevi osnovnoškolskoga odgoja i obrazovanja proizlaze iz općih ciljeva odgojno-obrazovnoga sustava određenih Okvirom nacionalnoga kurikulumu i doprinose njihovu ostvarivanju. Usklađeni su s navedenom svrhom osnovnoškolskoga odgoja i obrazovanja. Osnovnoškolski odgoj i obrazovanje omogućava stjecanje temeljnoga općeg obrazovanja i ima četiri osnovna cilja.

#### **1. Cjelovit i uravnotežen razvoj svih potencijala učenika**

Odgojno-obrazovni proces treba omogućiti kognitivni, emocionalni, socijalni, etički, estetski i tjelesni razvoj učenika. Učenici tijekom obrazovanja spoznaju i razvijaju svoje potencijale, oblikuju vlastiti identitet, razumiju druge i surađuju s drugima, upoznaju i razumiju zajednice kojima pripadaju i u njima aktivno i konstruktivno sudjeluju te argumentirano zastupaju vlastita mišljenja. Također se osposobljavaju za autonomno djelovanje i učinkovito upravljanje vlastitim životom, uključujući brigu i preuzimanje odgovornosti za vlastitu psihičku i fizičku dobrobit.

#### **2. Osposobljavanje učenika za nastavak obrazovanja i cjeloživotno učenje**

Učenici stječu temeljna znanja, vještine, stavove i vrijednosti koje im omogućava nastavak obrazovanja. Učenici se osposobljavaju za upravljanje vlastitim učenjem i za odabir obrazovnih i profesionalnih putova u skladu sa svojim interesima i sposobnostima. Naglasak je na razvijanju kompetencije učiti kako učiti i ovladavanju različitim načinima mišljenja. Učenici razvijaju pozitivan stav prema učenju i želju za znanjem koji će se razvijati i nakon završetka formalnoga obrazovanja kako bi mogli spremno iskoristiti svaku priliku za dodatno usavršavanje, stjecanje novoga znanja i upoznavanje novih tehnologija.

#### **3. Odnos učenika s drugima utemeljen na suradnji i međusobnome uvažavanju**

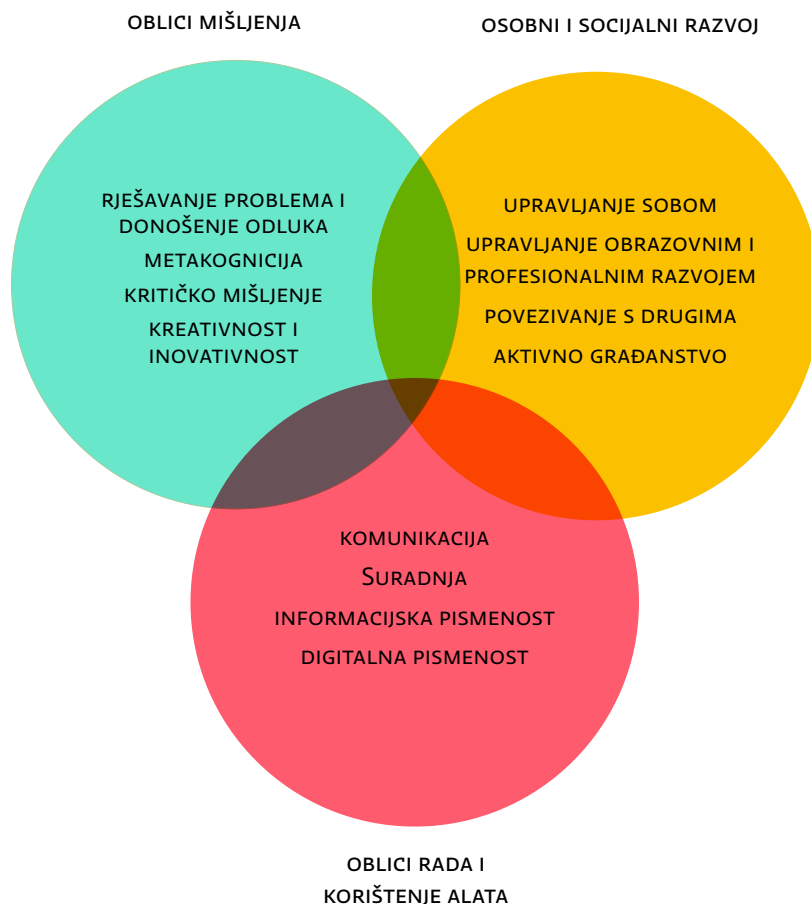
Odnos učenika s drugima zasnovan je na uvažavanju različitosti i dobrobiti drugih te polazi od prava, dostojanstva i vrijednosti svake osobe. Učenik razvija prosocijalno ponašanje koje uključuje empatiju, spremnost na suradnju i međusobno pomaganje. Učenici razvijaju odgovornost prema sebi i drugima.

#### **4. Aktivno i odgovorno sudjelovanje učenika u životu zajednice**

Učenici aktivno i odgovorno sudjeluju u zajednici radi ostvarivanja zajedništva, suradnje i društvenoga napretka. Učenici usvajaju demokratska načela i vrijednosti koja primjenjuju u školi, neposrednoj zajednici i društvu. Poštuju različitosti i uvažavaju kulturnu raznolikost, ljudska prava, posebice prava djece. Razumiju da doprinos zajedničkomu dobru ovisi o uvažavanju i promicanju vladavine prava i socijalne pravde te o sposobnosti i spremnosti za suradnju. Učenici razvijaju aktivni pristup rješavanju problema i predlažu promjene u neposrednoj zajednici.

### **2.4. Generičke kompetencije**

Generičke kompetencije određuju se kao međusobno povezan sklop znanja, vještina i vrijednosti koje se mogu primjenjivati u različitim situacijama. Razvoj je generičkih kompetencija postupan, dugotrajan i složen proces koji ne završava osnovnoškolskim odgojem i obrazovanjem, ali generičke kompetencije stečene u tome razdoblju izrazito su važne jer predstavljaju osnovu za nastavak obrazovanja te za snalaženje u svakodnevnome životu. Tijekom osnovnoškolskoga odgoja i obrazovanja učenici trebaju razviti i steći generičke kompetencije koje se dijele na tri veće cjeline: oblici mišljenja, oblici rada i korištenje alata te osobni i socijalni razvoj (slika 1.).



Slika 1. Generičke kompetencije koje se razvijaju u odgojno-obrazovnome procesu

**A. Oblici mišljenja** učenicima omogućavaju samostalan, učinkovit, sustavan i odgovoran pristup učenju i primjeni stečenih znanja, vještina, stavova i vrijednosti.

**RJEŠAVANJE PROBLEMA.** Učenici su sposobni prepoznati i razlagati probleme te naći vlastite načine rješavanja problema na temelju informacija kojima raspolažu, osobnoga iskustva, ideja, asocijacija i razmišljanja o uzročno-posljedičnim vezama. Učenici se s rješavanjem problema suočavaju tako da kreću od sagledavanja cjeline, prepoznavanja obrazaca i veza, zatim analiziranja i strukturiranja do odabira i primjene odgovarajućih strategija rješavanja, njihove evaluacije i razmatranja alternativnih rješenja kad je to potrebno.

**DONOŠENJE ODLUKA.** Učenici su pri donošenju odluka usmjereni na argumente, razmatraju moguće posljedice i preuzimaju odgovornost za svoje odluke. Razumiju koncept kratkoročnoga, srednjoročnog i dugotrajnog planiranja, postavljanja prioriteta i ciljeva.

**METAKOGNICIJA.** Učenici usvajaju metakognitivna znanja i vještine, čime im je omogućeno samostalno upravljanje procesima učenja, što je preduvjet za cjeloživotno učenje. Poznaju vlastite stilove učenja, imaju pozitivan stav prema učenju kao aktivnosti koja obogaćuje život i preuzimaju inicijativu za učenje. Kritički se odnose prema predmetu i svrsi učenja, znaju oblikovati pitanja, određuju ciljeve, samostalno istražuju, promatraju i uspoređuju, donose argumentirane odluke i zaključke te procjenjuju vlastite ishode učenja.

**KRITIČKO MIŠLJENJE.** Učenici izražavaju, argumentiraju i brane, ali i preispituju svoja i tuđa stajališta. Otvoreni su i fleksibilni u razmatranju alternativnih mišljenja pa sagledavaju stvari iz različitih kutova i argumentirano ih vrednuju na temelju uspoređivanja, analiziranja, preispitivanja i zaključivanja o informacijama. Analiziraju međudnose dijelova neke cjeline te sintetiziraju i stvaraju veze među informacijama i argumentima. Razmišljaju o cjelini i kontekstu te povezuju znanja iz različitih odgojno-obrazovnih područja u širu sliku o prirodnim, društvenim i kulturnim fenomenima.

**KREATIVNOST I INOVATIVNOST.** Učenici poznaju širok raspon načina i tehnika za stvaranje i razvoj ideja. Osmišljavaju različite načine za rješavanje problema i primjenu znanja u svakodnevnom životu. Sposobni su elaborirati, preraditi, analizirati i procjenjivati vlastite ideje kako bi poboljšali i jačali kreativni učinak u skladu s razvojnom dobi. Mogu razvijati, implementirati i razmjenjivati nove ideje s drugima. Otvoreni su prema novim i vrijednim idejama te različitim perspektivama.

**B. Oblici rada i korištenje alata** učenicima omogućavaju razmjenu informacija, iskustava i ideja te uključivanje i sudjelovanje u različitim aktivnostima.

**KOMUNIKACIJA.** Učenici razmjenjuju i dijele informacije s drugima, izravno, preko različitih medija i formi, prenose poruke na jasan i odgovoran način poštujući sugovornika i vodeći računa o kontekstu. Učenici razumiju druge i izražavaju se jezikom, simbolima i znakovima, imaju razvijene komunikacijske vještine za izražavanje vlastitih ideja i mišljenja te sudjelovanje u raspravama. Učenici se sigurno i učinkovito koriste simboličkim i semantičkim jezicima, materijalima i opremom u različitim aktivnostima u skladu s odgovarajućim pravilima i smjernicama. Posebno je značajno korištenje informacijskim i komunikacijskim tehnologijama kao alatima za istraživanje, skupljanje, organiziranje i razmjenjivanje informacija u svrhu njihove uspješne primjene.

**SURADNJA.** Učenici se koriste stečenim komunikacijskim vještinama radi ostvarivanja učinkovite suradnje s drugima u različitim okruženjima. Prepoznaju individualnu ulogu u timovima, razumiju važnost preuzimanja inicijative, ali i međusobna uvažavanja i pomaganja u zajedničkom radu. Upoznati su s temeljnim koracima potrebnim za postavljanje ciljeva, osmišljavanje i ostvarivanje zajedničkih aktivnosti i mogu raditi u partnerstvu i timovima.

**INFORMACIJSKA I DIGITALNA PISMENOST.** Učenici se svrhovito i odgovorno koriste različitim izvorima informacija, kritički ih procjenjuju te se kreativno njima služe u različitim situacijama za učenje i za rješavanje problema. Učenici se učinkovito koriste računalnim programima i internetom.

**C. Osobni i socijalni razvoj** omogućava učenicima ostvarivanje fizičke, psihičke, socijalne i društvene dobrobiti, a temelji se na uvažavanju jedinstvenosti svih učenika i njihove potrebe za uravnoteženim i cjelovitim razvojem.

**UPRAVLJANJE SOBOM.** Učenici stvaraju pozitivnu sliku o sebi, ali i otvorenost i povjerenje prema drugima. Razvijaju strategije suočavanja sa stresom i konstruktivnoga rješavanja problema u međuljudskim odnosima. Učenici razvijaju osjećaj sigurnosti koji im omogućava uspješno i konstruktivno sudjelovanje u obiteljskome, školskom i društvenom okruženju.

**UPRAVLJANJE OSOBNIM I PROFESIONALNIM RAZVOJEM.** Učenici razumiju važnost učenja kao cjeloživotnoga procesa te imaju svijest o svojim potencijalima. Pri planiranju budućih ciljeva i nastavka obrazovanja oslanjaju se na svoja znanja, iskustva i vrijednosti te donose utemeljene odluke uz pomoć i podršku roditelja te učitelja i drugih stručnjaka.

**POVEZANOST S DRUGIMA.** Učenici razvijaju osobni sustav vrijednosti i svijesti o utjecaju vlastitoga ponašanja na okolinu, što im omogućava da aktivno sudjeluju kao članovi zajednice, razvijaju osjećaj pripadnosti i doprinose dobrobiti te zajednice. Učenici poštuju vrijednosti i uvjerenja drugih, razumiju temeljna društvena načela i svjesni su vlastitih prava i obveza. Odlučuju autonomno i odgovorno prema sebi i prema društvu te djeluju sa svjesnošću o posljedicama.

**AKTIVNO GRAĐANSTVO.** Učenici imaju razvijenu svijest o važnosti demokracije te sudjeluju u demokratskome odlučivanju u različitim okruženjima, primjerice, u obitelji, u razrednome odjelu, školi. Prepoznaju i osuđuju nasilje i suprotstavljaju se svim njegovim oblicima. Poštuju temeljna ljudska prava i demokratska načela, odgovorno se odnose prema svojoj i drugim kulturama i zajednicama, povijesnome nasljeđu i društvenim vrijednostima.



### 3. UČENJE I POUČAVANJE

#### 3.1. Načela učenja i poučavanja

Proces učenja i poučavanja oblikuje se tako da omogući svim učenicima da u što većoj mjeri ostvare vlastite potencijale i steknu generičke kompetencije. U tome procesu učenik ima aktivnu ulogu u razvoju i oblikovanju svojih znanja, vještina i vrijednosti, pri čemu je uloga učitelja da stvori poticajno okruženje za učenje u skladu s predloženim smjernicama:

##### 1. Cjelovit razvoj i dobrobit učenika

- uvažava se jedinstvenost svakoga učenika i potreba za uravnoteženim poticanjem njegova kognitivnog, emocionalnog, socijalnog i tjelesnog razvoja koji je posebno intenzivan u razdoblju djetinjstva i adolescencije te se sve aktivnosti za učenje, kao i svi očekivani ishodi učenja, oblikuju tako da budu primjereni njegovoj razvojnoj dobi
- svakomu učeniku omogućava se pristup, razvoj i sudjelovanje u svim područjima učenja (matematičko-me, jezično-komunikacijskom, prirodoslovnom, umjetničkom, tjelesnom i zdravstvenom, društveno-humanističkom, tehničkom i informatičkom) kao preduvjet za stjecanje raznolikih iskustava učenja i odgovaranja na izazove u daljnjemu obrazovanju i životu u suvremenome društvu
- aktivnosti učenja i poučavanja te školsko okruženje oblikuju se na način koji potiče i podržava razvoj emocionalnih i socijalnih kompetencija i razvoj pozitivne slike o sebi

##### 2. Aktivna uloga učenika u učenju

- učitelj pri planiranju i organizaciji učenja i poučavanja odabire aktivnosti koje osiguravaju aktivnost učenika tijekom učenja i poučavanja, čime se potiče učenikova posvećenost tim aktivnostima, ulaganje truda i ustrajnost u učenju
- učenici uče neposrednim iskustvom koje uključuje direktno opažanje, aktivno sudjelovanje, uvježbavanje vještina i izvedbu
- osim izravnoga sudjelovanja u aktivnostima, učenici uče po modelu opažajući učitelje i druge kompetentne sudionike odgojno-obrazovnoga procesa u provedbi aktivnosti i stvaranju kvalitetnih uradaka
- učitelj omogućava učenicima da postupno stječu sve višu razinu samostalnosti i samoregulacije u učenju te zajedno s učenicima sudjeluje u zajedničkoj refleksiji o učenju

##### 3. Povezanost sa životnim iskustvima, interesima, vrijednostima i znanjima

- postojeća se znanja, vještine i vrijednosti za vrijeme procesa učenja i poučavanja vrednuju, proširuju i produbljuju te se povezuju s novim znanjima, vještinama i vrijednostima, čime se potiče stvaranje integriranoga znanja koje se može lako primijeniti u situacijama novoga učenja i u svakodnevnome životu
- rabe se pristupi koji pružaju motivirajuća i izazovna iskustva učenja uklopljena u cjelokupno životno iskustvo učenika
- učenicima se omogućava razumijevanje kako pojedina aktivnost doprinosi razvoju učeničkih znanja i vještina te im se daje uvid u vrijednost onoga što se uči kako za njihovo buduće obrazovanje, tako i za osobni život

##### 4. Poticanje složenijih oblika mišljenja i primjena naučenoga

- odabirom primjerenih strategija poučavanja ostvaruje se pomak od usvajanja znanja radi reprodukcije u neizmijenjenome obliku prema dubljemu stjecanju znanja, vještina i vrijednosti (znanja integrirana s prethodnim znanjima i iskustvima uz postignuto osobno razumijevanje), čime se potiče korištenje složenim vještinama mišljenja te primjena usvojenoga u novim i promjenjivim okruženjima
- razvijaju se generičke kompetencije koje su osobito važne za nastavak obrazovanja, mogućnost cjeloživotnoga učenja i ovladavanje zahtjevima života u 21. stoljeću
- primjenjuju se pristupi koji potiču učenike na iskazivanje vlastitoga mišljenja, kritičko promišljanje, kreativnost i inovativnost, kojima se potiče istraživanje i rješavanje problema te koji omogućavaju slobodno iznošenje ideja i preuzimanje inicijative

### 5. Usmjerenost prema suradnji i otvorenost prema zajednici

- rabe se pristupi koji aktivno potiču suradnju i interakciju, čime se omogućava učenje od drugih i s drugima, kao i razvoj socijalnih vještina, osjećaja pripadnosti te stvaranje pozitivne slike o sebi
- kako bi se unaprijedilo i obogatilo učenje, nastoje se ostvariti veze sa životom izvan škole te se potiče neposredna uključenost i suradnja s roditeljima, lokalnom i širom zajednicom
- potiče se učenje i poučavanje u različitim okruženjima izvan odgojno-obrazovanih ustanova kao i suradnja s akademskom zajednicom i gospodarskim sektorom u svrhu pristupa suvremenim znanstvenim spoznajama, tehnologijama i uslugama

### 6. Jasna i visoka očekivanja

- jasno postavljena očekivanja (odgojno-obrazovni ishodi) učenicima i njihovim roditeljima pomažu u razumijevanju zahtjeva, strukturiranju učenja, postavljanju ciljeva i praćenju njihova ostvarivanja, a učiteljima u planiranju poučavanja, praćenju i vrednovanju učeničkih postignuća
- od svih se učenika očekuje da usvoje temeljna činjenična i konceptualna znanja te da ih nadograđuju i obogaćuju kako bi postigli dublje razumijevanje i korištenje svim složenijim vještinama
- u svim područjima kurikuluma postavljaju se visoka očekivanja pred sve učenike u skladu s razvojnim mogućnostima, ali primjerena njihovim sposobnostima i afinitetima

### 7. Individualizacija

- poštuju se i prihvaćaju razlike među učenicima
- proces učenja i poučavanja oblikuje se uvažavajući jedinstvenost svakoga djeteta te je usklađen sa sposobnostima, prethodno stečenim kompetencijama i interesima učenika uvažavajući činjenicu da učenici napreduju različitim brzinom i imaju različite razvojne putove
- primjenjuju se individualizirani i fleksibilni odgojno-obrazovni pristupi koji omogućavaju zadovoljenje različitih potreba učenika te prepoznavanje i razvoj njihovih sposobnosti i identiteta
- učitelji imaju značajan stupanj slobode u odabiru aktivnosti i sadržaja odgojno-obrazovnih ishoda, metoda, strategija i oblika rada, praćenja i poticanja napretka učenika
- učenicima se omogućava određena razina slobode u izboru aktivnosti i sadržaja te pristupa učenju kako bi se zadovoljili njihovi posebni interesi i potrebe

### 8. Poticajno i sigurno okruženje

- promovira se kultura zajedništva i međusobnoga poštivanja u školama
- učenicima se pružaju različiti oblici podrške, i to posebno onima koji su suočeni s različitim teškoćama (npr. školski neuspjeh, obiteljski problemi, zdravstvene teškoće), da bi se u većoj mjeri ostvarili ishodi učenja te da bi im se pomoglo u različitim aspektima socijalnoga i emocionalnoga razvoja
- podrška se pruža i svim sudionicima u odgojno-obrazovnome procesu (roditeljima, učiteljima, stručnim suradnicima, ravnateljima...), kako bi sigurnije i kompetentnije mogli pridonijeti ostvarivanju razvojnih ciljeva
- oblikuje se sigurno okruženje za učenje za svakog učenika u odgojno-obrazovnoj ustanovi, ali i za odgojno-obrazovne radnike da bi mogli odgajati i obrazovati djecu, graditi i štititi osobni i profesionalni identitet

## 3.2. Pristup različitosti učenika

U skladu s načelom učenja i poučavanja koje se odnosi na individualizaciju, vodi se računa o individualnim razlikama među učenicima koje su određene njihovim različitim razvojnim potrebama, sposobnostima, osobnosti, zdravljem, socijalnim okruženjem, jezikom, kulturom, ali i njihovim interesima. Svim učenicima nastoji se omogućiti da u što većoj mjeri ostvare željene ishode učenja, što znači da poučavanje mora biti prilagodljivo, uvažavati i prihvaćati različite okolnosti, iskustva i mogućnosti učenika. Osobito je važno voditi računa da zahtjevnost zadataka koji se stavljaju pred pojedinoga učenika bude takva da mu omogućava postizanje uspjeha. Prilagodbom načina učenja i poučavanja učenikovim individualnim potrebama, osim lakšega ostvarivanja ishoda učenja, postiže se i veća motiviranost učenika za učenje, veće zadovoljstvo školom, ali i veće samopoštovanje. Pritom određenim skupinama, kao što su to učenici s teškoćama i daroviti učenici, treba omogućiti posebnu podršku,

od pravovremenoga prepoznavanja njihovih potreba do oblikovanja primjerenoga pristupa. U osnovnoškolsko-me odgoju i obrazovanju primjenjuju se načela inkluzivnoga (uključujućega) odgoja i obrazovanja kojim se svim učenicima pruža prilika za optimalan razvoj njihovih potencijala, neovisno o njihovim različitostima u sposobnostima, kulturi, socijalnome statusu i drugim karakteristikama.

Pristup odgoju i obrazovanju učenika s teškoćama opisan je u Okviru za poticanje i prilagodbu iskustava učenja te vrednovanje postignuća djece i učenika s teškoćama, a temelji se na univerzalnim vrijednostima jednakih prava na obrazovanje svakoga djeteta. Učenici s teškoćama imaju pravo školovati se na jednakopravnoj osnovi i s istim prilikama za odgojno-obrazovno napredovanje u ostvarenju njima primjenjivoga skupa odgojno-obrazovnih ishoda. Da bi se u tome uspjelo, potrebno je provesti određene prilagodbe u osnovnim sastavnicama kurikuluma: ishodima, aktivnostima i sadržajima učenja i poučavanja, pristupima učenju i poučavanju te vrednovanju i ocjenjivanju. Prilagodbe se odnose na strategije, sredstva, postupke i oblike podrške koji se implementiraju u odgojno-obrazovnome procesu kako bi se osigurale jednake mogućnosti u ostvarivanju ishoda navedenih u predmetnim kurikulumima i kurikulumima međupredmetnih tema. Njihova je uloga učenicima s teškoćama pružiti mogućnost da budu uspješni u učenju tako da stečena znanja, vještine i vrijednosti mogu pokazati i primijeniti. Uz odgovarajuće prilagodbe i podršku većina učenika s teškoćama svladavat će osnovnoškolski kurikulum istoga opsega i dubine kao i njihovi vršnjaci, a za neke će učenike s teškoćama neki ishodi biti djelomično ili u cijelosti drukčiji. Prilagodbe omogućavaju učenicima dostizanje skupa odgojno-obrazovnih ishoda potrebnih za prijelaz iz jednoga odgojno-obrazovnog ciklusa u drugi kao i za prijelaz iz osnovnoškolskoga odgoja i obrazovanja u srednjoškolski.

Za učenike s teškoćama izrađuje se osobni kurikulum te prijedlog primjerene podrške da bi se zadovoljile individualne odgojno-obrazovne potrebe učenika uzimajući pritom u obzir njihove sposobnosti, razlike u dinamici napredovanja, specifične stilove učenja i motivacijske čimbenike. Osobni kurikulum pripremljen je za svakoga pojedinog učenika i precizira ciljeve koji se planiraju i ishode učenja koje učenik treba postići u određenome razdoblju, s pomoću strategija poučavanja, resursa i podrške neophodnih za ostvarenje tih ciljeva. U odgojno-obrazovnome procesu važno je stvoriti poticajno i podržavajuće okruženje za učenje i poučavanje u kojemu će učitelj poticati učenikovo napredovanje primjenjujući metode, postupke i oblike poučavanja koji najbolje odgovaraju učenikovim razvojnim mogućnostima i koji su podudarni s njegovim stilom učenja.

Pristup odgoju i obrazovanju darovitih učenika s teškoćama opisan je u Okviru za poticanje i prilagodbu iskustava učenja te vrednovanje postignuća darovite djece i učenika sa svrhom da se darovitim učenicima omogući optimalan razvoj i ostvarenje potencijala u skladu s njihovim sposobnostima, ali i napredak u osobnome i socijalnome razvoju. Podrška socijalnomu i emocionalnomu razvoju darovitih učenika iznimno je važna jer se naglasak često stavlja samo na poticanje kognitivnoga, a zanemaruje se cjelovitost razvoja.

Osnovnoškolski odgoj i obrazovanje darovitih učenika provodi se prema razlikovnome kurikulumu. Razlikovni kurikulum predstavlja unošenje izmjena (razlikovnost) unutar predmetnoga kurikuluma i kurikuluma međupredmetnih tema. Razlikovni je kurikulum kvalitativno, a ne samo kvantitativno različit. Izmjene se odnose na nekoliko dimenzija: ishode učenja (obogaćivanje sadržaja i poticanje viših razina misaonih procesa), pristup učenju i poučavanju (npr. problemska nastava, istraživačka nastava), produkt (npr. web-stranice, javni nastup, izložba), tempo učenja (npr. raniji prelazak u viši razred u pojedinome predmetu) i okruženje za učenje (npr. rad s mentorom). Pri planiranju razlikovnoga kurikuluma navedeni elementi mogu se kombinirati (npr. promjenom tempa učenja daroviti učenik usvojiti će ishode predmetnoga kurikuluma u kraćemu vremenu, a ostatak vremena može se ispuniti obogaćenim ishodima).

U razlikovni kurikulum uključuju se svi daroviti učenici, a za pojedine se darovite učenike unutar razlikovnoga kurikuluma izrađuje i osobni kurikulum: za darovite učenike s teškoćama, darovite učenike koji značajnije mijenjaju tempo učenja (raniji prelazak u viši razred ili raniji prelazak u viši razred iz jednoga ili više nastavnih predmeta) te iznimno darovite učenike za koje je potrebno izraditi značajnije individualiziran program koji u većoj mjeri uključuje osobni rad s mentorom te planiranje, praćenje i vrednovanje takva rada.

Kako bi se zadovoljile različite potrebe darovitih i zainteresiranih te posebno motiviranih učenika, određuje se i razlikovni kurikulum izvan redovne nastave koji uključuje oblike rada kao što su izborna nastava, dodatna nastava ili izvannastavne aktivnosti.

### 3.3. Proces učenja i poučavanja

**Osnovu učenja** čini proces kojim učenik aktivno konstruira i nadograđuje svoja znanja i vještine, ali i oblikuje vrijednosti. U procesu **poučavanja** učenicima se **aktivnim** sudjelovanjem u učenju i preuzimanjem odgovornosti za proces učenja omogućava razvoj kompetencija, razvoj strategija učenja i osobni razvoj.



Slika 2. Ključne odrednice odgojno-obrazovnog procesa

Učenik je u središtu odgojno-obrazovnog procesa, a učenje se odvija u **interakciji** s učiteljem, ostalim učenicima, partnerima u odgojno-obrazovnom procesu (roditeljima, stručnjacima, širom zajednicom...), ali i samostalno u radu na odgojno-obrazovnim sadržajima. Uloga je učitelja stvaranje poticajnog okruženja koje u što većoj mjeri omogućava različite vrste interakcije (slika 2.).

Učitelj svojim profesionalnim znanjima, vještinama i iskustvom omogućava svojim učenicima da u najvećoj mogućoj mjeri postignu željene kompetencije. Učiteljeva je odgovornost **odabrati odgovarajući pristup poučavanju** kako bi svojim učenicima omogućio učinkovito i smisleno učenje podržavajući njihove interese te potičući znatiželju i motivaciju za učenje. Pri odabiru pristupa poučavanju učitelj uzima u obzir različite stilove učenja, razvojne razlike, razlike u sposobnostima te socijalne okolnosti svojih učenika pružajući svima priliku za postizanje uspjeha.

U pristupu poučavanju osobito je važno da se usvajanje novih znanja uvijek **nadograđuje** na učenička prethodna iskustva i znanja da bi se na primjeren način osigurala poveznica od poznatoga k nepoznatomu, ali i od jednostavnijega prema složenijemu te od konkretnoga prema apstraktnomu sadržaju. Bitno je i postupno razvijati sposobnost učenika za rješavanje problema, kritičko mišljenje te kreativno mišljenje i stvaranje.

Najučinkovitije učenje jest učenje **neposrednim iskustvom**, stoga situacije u kojima se uči trebaju biti u što je moguće većoj mjeri stvarne i autentične, a ne samo pripremljene za učenje (npr. učenje stranoga jezika komunicirajući s prijateljima iz drugih zemalja, prikupljanje podataka i istraživanje u lokalnoj zajednici, promatranje pojava u prirodi). Znatiželja je najjači pokretač procesa učenja i donosi najviše zadovoljstva ostvarenim postignućima, a doprinosi i razvoju uvjerenja o vrijednosti učenja.

Učitelj svojim **strukturiranim i interaktivnim vođenjem** učenika kroz proces učenja i ukazivanjem na učinkovitost primjerenih strategija učenja pomaže učenicima u razvoju vještina samoregulacije. Pomaže im i u formuliranju ciljeva učenja da bi se usmjerio i olakšao proces samoregulacije učenja te ih potiče na refleksiju o procesu učenja. Aktivno sudjelujući u procjenjivanju i vrednovanju, samoprocjenjivanju i vršnjačkome vrednovanju, učenici razvijaju metakognitivne sposobnosti koje su važne za cjeloživotno učenje.

Vrlo je važno ostvariti **suradnju** učitelja, roditelja i stručnih suradnika škole da bi se uskladila očekivanja od učenika i oblikovao pristup učenju koji odgovara sposobnostima i afinitetima pojedinoga učenika te koji doprinosi postizanju najboljih mogućih ishoda.

Učitelji doprinose stvaranju **pozitivnoga okruženja** za učenje tako da potiču dobre međuljudske odnose i međusobno poštovanje te pružaju podršku dječjoj prirodnoj znatiželji i razvoju odgovornoga ponašanja u skladu s normama zajednice i društva u cjelini.

Učenik **uči u različitim okruženjima i iz različitih izvora** koji mu omogućavaju prikupljanje informacija, kritičko procjenjivanje, preoblikovanje i stvaranje novih informacija. Učitelji ih samostalno i odgovorno odabiru tako da su prilagođeni uzrastu te različitim načinima i stilovima učenja.

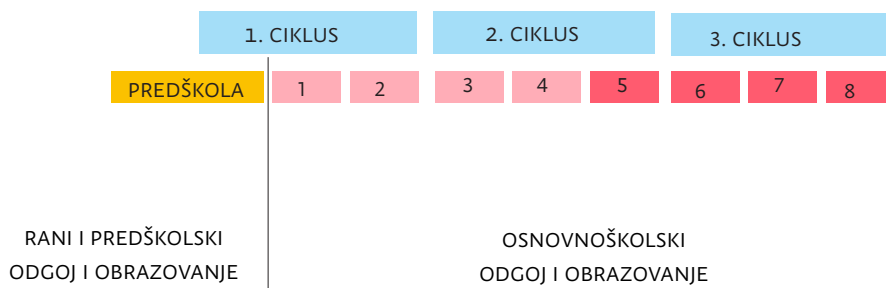
**Materijali i izvori za učenje** trebaju uključivati stvarne situacije i sadržaje koji povezuju ishode učenja sa svakodnevnim životom smještajući ih u kontekst koji je učenicima razumljiv. Preporuča se uporaba aktualnih izvora informacija (dnevni tisak, televizija, internet...) kako bi se učenje povezal sa svakodnevnim životom. Okruženja za učenje mogu biti stvarna (muzej, grad), ali i virtualna (virtualna šetnja muzejom, gradom).

Udžbenici trebaju sadržavati didaktički prilagođene sadržaje koji omogućavaju učenicima lakše učenje i dulju koncentraciju i koji će ih poticati na uporabu multimedijjskih i informatičkih pomagala. Organizira se i učenje na daljinu putem dostupnih internetskih tečajeva, sadržaja i virtualnih okruženja za učenje.

Učitelji se potiču na stvaranje poticajnih odgojno-obrazovnih sadržaja i njihovo dijeljenje, a učenici na izradu vlastitih odgojno-obrazovnih sadržaja kojima će pokazati svoje znanje, ali i poučavati vršnjake.

## 4. ODGOJNO-OBRAZOVNI CIKLUSI

Ciklusi odgojno-obrazovnog sustava su odgojno-obrazovna razvojna razdoblja učenika koja obuhvaćaju nekoliko godina školovanja tijekom određene odgojno-obrazovne razine. Odgojno-obrazovni ciklusi uvažavaju učeničke razvojne faze i imaju zajedničke odgojno-obrazovne ciljeve, odnosno očekivanja što sve učenik treba postići u određenome razvojnom ciklusu. Osnovnoškolski odgoj i obrazovanje traje osam godina, a dijeli se na tri odgojno-obrazovna ciklusa (slika 3.), pri čemu je u prvi ciklus uključeno i obvezno predškolsko obrazovanje koje se provodi u skladu s Nacionalnim kurikulumom za rani i predškolski odgoj i obrazovanje.



Slika 3. Ciklusi osnovnoškolskog odgoja i obrazovanja

Ciklusi osnovnoškolskoga odgoja i obrazovanja podijeljeni su na taj način kako bi se učenicima olakšala prilagodba na zahtjeve odgojno-obrazovnog sustava u skladu s njihovom razvojnom dobi. Naime, u dobi kad učenici polaze u školu (6 - 7 godina), te u dobi kad prelaze iz razredne u predmetnu nastavu (10 - 11 godina), dolazi do značajnoga razvoja sposobnosti koje učenicima omogućavaju da svladaju sve veće zahtjeve koji se pred njih postavljaju. Međutim, razvoj svih učenika nije i ne može biti u potpunosti vremenski usklađen. Također se učenici razlikuju i u svojim mogućnostima prilagodbe na nove zahtjeve. Zbog svega toga neki se učenici susreću s problemima prilagodbe u razdoblju polaska u školu te prelaska iz 4. u 5. razred. Planiranjem odgojno-obrazovnog sustava na predloženi način uskladit će se očekivanja koja se pred djecu stavljaju u predškolskome razdoblju i u prvim razredima osnovne škole, ali i očekivanja prije i poslije prijelaza učenika iz razredne u predmetnu nastavu, što bi te prijelaze trebalo učiniti jednostavnijim i lakšim i za učenike i za učitelje.

### 4.1. PRVI CIKLUS: prvi i drugi razred

**Naglasak** u prvome ciklusu jest na prilagodbi učenika na školski sustav. U ovome razdoblju učenici stječu temeljna znanja i vještine, kako ona vezana uz sadržaje (računanje, čitanje, pisanje...) i strategije učenja, tako i ona vezana uz komunikaciju te suradnju. Da bi se u trenutku polaska u školu svim učenicima osigurala jednake odgojno-obrazovne mogućnosti i olakšala prilagodba na školski sustav, važno je uspostaviti partnerstvo između predškolskoga i osnovnoškolskoga odgoja i obrazovanja.

**Poučavanje** u ovome razdoblju strukturirano je fleksibilno povezujući tematski povezane sadržaje različitih nastavnih predmeta. Na početku školovanja težište treba biti na što koherentnijemu usvajanju temeljnih znanja, razvijanju osnovnih vještina te oblikovanju vrijednosti. U ovome se razdoblju kod učenika intenzivno razvija sposobnost logičkoga mišljenja koju treba poticati odgovarajućim zadacima i aktivnostima. Vrlo je važno da učitelj jasno objašnjava ključne koncepte i postupke da bi učenici, vodeći se učiteljevim uputama i primjerom, što lakše mogli početi razvijati samostalnost u učenju s obzirom da se korištenje učinkovitim strategijama učenja tek tada počinje javljati. Učenici trebaju aktivno sudjelovati u učenju, no potrebno je da ih tim procesom učitelj jasno vodi i usmjerava. Posebna je pažnja usmjerena na teškoće s kojima se pojedini učenici susreću pri usvajanju osnovnih znanja i vještina kako bi se svim učenicima pravovremeno pružila odgovarajuća podrška, a osobito onima s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama.

**Povratne informacije** koje učenik dobije od učitelja trebaju biti kvalitativne i sadržavati podatke o stupnju ostvarenosti ishoda učenja i o napretku učenika te biti motivirajuće.

Učenicima u ovome razdoblju treba pružiti posebnu podršku i u **emocionalnim i socijalnim aspektima prilagodbe**. Od iznimne je važnosti razvijati pozitivan odnos prema učenju te prema svim sudionicima u odgojno-obrazovnome procesu (učiteljima, drugim učenicima, stručnim suradnicima...), kao i pozitivnu sliku o sebi kao učeniku. Treba poticati i suradnju među učenicima te graditi osjećaj zajedništva i pripadanja razrednomu odjeljenju i školi.

#### **4.2. DRUGI CIKLUS: treći, četvrti i peti razred**

**Naglasak** je u drugome ciklusu na podršci učenicima u razvoju odgovornosti i samostalnosti u učenju, što je neophodno za uspješan prelazak iz razredne u predmetnu nastavu. U ovome razdoblju učenici u pravilu imaju dobro razvijenu sposobnost logičkoga mišljenja o konkretnim sadržajima, a započinje i razvoj njihova apstraktnog mišljenja. Poseban cilj ovoga ciklusa jest učenike upoznati s upotrebom apstraktnih reprezentacija u stjecanju i uporabi znanja (npr. označavanje uočenih konkretnih pojava simbolima) kako bi se stekli preduvjeti za razvoj i primjenu apstraktnoga načina mišljenja u različitim područjima učenja. Stoga je poseban naglasak stavljen na razumijevanje osnovnih koncepata iz različitih područja definiranih kurikulumom (npr. glagol, obujam, vrelište), kao i na usvajanje temeljnih vještina (npr. izdvojiti bitne podatke iz teksta, prikazati podatke crtežom, tablicom ili jednostavnim grafikonom). U ovome razvojnom razdoblju učenici mogu pokazivati sve više inicijative u izvršavanju individualnih aktivnosti i aktivnosti u skupinama. Učenici imaju jasno oblikovanu sliku o sebi kao učeniku i počinju pokazivati određene preferencije prema pojedinim sadržajima učenja i poučavanja ili područjima.

Preporučuje se korištenje različitim metodama **poučavanja** koje potiču viši stupanj aktivne uključenosti učenika u samostalne aktivnosti i aktivnosti u skupinama. Pri usvajanju novih koncepata važno je osigurati vezu s konkretnim iskustvima, što olakšava njihovo razumijevanje, ali i potiče razvoj motivacije te omogućava primjenu stečenih znanja u svakodnevnome životu. Budući da se intenzivno razvija sposobnost metakognicije važne za upravljanje procesima učenja, učenici mogu razvijati učinkovite strategije učenja. U ovome razdoblju učitelji imaju osobito važnu ulogu u poučavanju učenika odgovarajućim strategijama učenja te u usmjeravanju samostalnoga učenja kako bi učenicima omogućili razvoj samoregulacije pri učenju koja će im biti neophodna tijekom daljnjega obrazovanja. Važno je poštovati individualne razlike, kako u sposobnostima, tako i u stilovima učenja te interesima, koje se u ovome razdoblju počinju sve više primjećivati.

**Povratne informacije** učenicima, kao i u prethodnome ciklusu, trebaju pružiti što jasniju sliku o postignutome napretku i ostvarenim ishodima. Treba poticati učenike da vrijednost vlastitih postignuća procjenjuju na temelju ostvarenih ishoda, a ne usporedbom s uspjehom drugih učenika.

Vršnjaci imaju sve veći utjecaj na razvoj, stoga je izrazito važno osigurati takvu školsku klimu koja potiče pozitivne **socijalne odnose** te prevenira pojavu sukoba i međuvršnjačkoga nasilja. Također, širi socijalni kontekst postaje sve važniji u razvoju te treba poticati sudjelovanje učenika u organiziranim izvannastavnim i izvanškolskim aktivnostima te u životu lokalne zajednice (npr. sudjelovanje u humanitarnim aktivnostima i drugo).

#### **4.3. TREĆI CIKLUS: šesti, sedmi i osmi razred**

**Naglasak** je u trećemu ciklusu na usvajanju generičkih kompetencija potrebnih za nastavak obrazovanja i svakodnevni život, ali i za usmjeravanje prema budućemu smjeru obrazovanja. U ovome razdoblju kod učenika u pravilu dolazi do intenzivnoga razvoja sposobnosti apstraktnoga mišljenja kojim se oni uče koristiti pri stjecanju i uporabi znanja u svim područjima učenja. Moguće je razumijevanje sve složenijih sadržaja pa se i broj predmeta povećava. Učenici sve više pokazuju samostalnost u donošenju odluka, ali uz usmjeravanje učitelja, roditelja ili drugih stručnjaka uključenih u odgojno-obrazovni proces.

Učenici u sve većoj mjeri mogu preuzimati odgovornost za **proces učenja** te se mogu koristiti aktivnostima koje pred njih stavljaju veće zahtjeve za samostalnim organiziranjem bilo u individualnome, bilo u radu u skupinama. Budući da učenici postaju sve neovisniji u svojim stavovima i načinu prosuđivanja, kompetentnije mogu sudjelovati u raspravama o sadržajima učenja i poučavanja, ali i o svakodnevnome životu. Samostalna primjena stra-

tegija učenja postaje pak sve češća i učinkovitija te učenici postaju uspješniji u samoregulaciji učenja. S obzirom na povećanje složenosti zahtjeva usmjerenih prema učeniku, neophodno je da učitelji i dalje, koristeći se refleksijom o procesu učenja, upućuju svoje učenike na korištenje odgovarajućim strategijama učenja. Učenici sve više postaju svjesni svojih interesa i smjera u kojemu namjeravaju nastaviti svoje obrazovanje te im je neophodno usmjeravanje u odabiru izbornih aktivnosti, a u odabiru odgovarajućega smjera daljnje obrazovanja osobito je važna pomoć i podrška obitelji i škole, ali i drugih institucija.

**Povratne informacije** učenicima, osim što daju informacije o ostvarenim ishodima i razvijenim kompetencijama, trebaju moći poslužiti i u svrhu budućega usmjeravanja obrazovanja.

U ovome je razdoblju učenikov **emocionalni i socijalni razvoj** također vrlo intenzivan. Učenicima treba podrška u prihvaćanju velikih razvojnih promjena (osobito tjelesnih) i u formiranju identiteta. Utjecaj vršnjaka na razvoj i dalje se povećava te je važno učenicima pružiti sigurno i podržavajuće socijalno okruženje. Osim poticanja društvene uključenosti na razini škole potiče se i uključenost u život lokalne zajednice.



## 5. SADRŽAJI UČENJA I POUČAVANJA

Opisi područja kurikuluma i međupredmetnih tema, ciljevi učenja i poučavanja, ključne domene/makrokoncepti te očekivanja za sva područja kurikuluma i međupredmetne teme iskazana po domenama/makrokonceptima i odgojno-obrazovnim ciklusima preuzeti su iz kurikularnih dokumenata pojedinih područja i međupredmetnih tema.

### 5.1. Područja kurikuluma

U osnovnoškolskom odgoju i obrazovanju razvija se svih sedam područja kurikuluma navedenih u Okviru nacionalnog kurikuluma i određenih u:

- Nacionalnom dokumentu jezično-komunikacijskog područja kurikuluma,
- Nacionalnom dokumentu matematičkog područja kurikuluma,
- Nacionalnom dokumentu prirodoslovnog područja kurikuluma,
- Nacionalnom dokumentu tehničkog i informatičkog područja kurikuluma,
- Nacionalnom dokumentu društveno-humanističkog područja kurikuluma,
- Nacionalnom dokumentu umjetničkog područja kurikuluma,
- Nacionalnom dokumentu tjelesnog i zdravstvenog područja kurikuluma.

Odgojno-obrazovna očekivanja u dokumentima područja kurikuluma određena su na kraju pojedinih odgojno-obrazovnih ciklusa, a za osnovnoškolski odgoj i obrazovanje odnose se na 1., 2. i 3. odgojno-obrazovni ciklus. Područja kurikuluma detaljno su opisana u Dodatku A.

### 5.2. Međupredmetne teme

U osnovnoškolskom odgoju i obrazovanju razvija se svih sedam međupredmetnih tema navedenih u Okviru nacionalnog kurikuluma i određenih u:

- Nacionalnom kurikulumu međupredmetne teme Osobni i socijalni razvoj,
- Nacionalnom kurikulumu međupredmetne teme Zdravlje,
- Nacionalnom kurikulumu međupredmetne teme Održivi razvoj,
- Nacionalnom kurikulumu međupredmetne teme Učiti kako učiti,
- Nacionalnom kurikulumu međupredmetne teme Poduzetništvo,
- Nacionalnom kurikulumu međupredmetne teme Uporaba informacijske i komunikacijske tehnologije,
- Nacionalnom kurikulumu međupredmetne teme Građanski odgoj i obrazovanje.

Odgojno-obrazovna očekivanja u kurikulumima međupredmetnih tema određena su na kraju pojedinih odgojno-obrazovnih ciklusa, a za osnovnoškolski odgoj i obrazovanje odnose se na 1., 2. i 3. odgojno-obrazovni ciklus. Područja kurikuluma detaljno su opisana u Dodatku B.

## 6. ORGANIZACIJA ODGOJNO-OBRAZOVNOGA PROCESA

Svaka škola jedinstvena je organizacija s različitim i specifičnim obilježjima, uvjetima rada i okruženjem i kao takva suočena je sa stalnim promjenama u društvenome kontekstu i s napretkom znanosti i tehnologije. Zato je nužno osigurati fleksibilnost organizacije odgojno-obrazovnog procesa. Organizacija odgojno-obrazovnog procesa i oblikovanje okruženja za učenje i poučavanje prilagođavaju se različitim potrebama i interesima učenika te specifičnostima pojedine škole, čime se omogućava unapređenje kvalitete rada i ostvarivanje odgojno-obrazovnih očekivanja. Većom otvorenošću u organizaciji odgojno-obrazovnog sustava, škole i odgojno-obrazovni radnici dobivaju veći stupanj **autonomije i odgovornosti** u prilagodbi organizacije odgojno-obrazovnog procesa svojim specifičnostima.

### 6.1. Nastavni plan

Nastavni plan sastavljen je od obveznih i izbornih predmeta, posebnih programa klasičnih jezika i ostalih oblika neposrednoga odgojno-obrazovnog rada. Organizacijski okvir u kojemu treba ostvariti odgojno-obrazovne ishode iz pojedinoga nastavnog predmeta najmanji je godišnji broj sati za svaki predmet u svakome razredu. Redovita nastava obuhvaća predmete obvezne za sve učenike. Izborna nastava nije obvezna za sve učenike, već je ona učenikov osobni izbor. Izborni predmeti Vjeronauk i Informatika uvode se u prvome odgojno-obrazovnom ciklusu, a drugi se strani jezik kao izborni predmet uvodi na početku drugoga ciklusa. Ostali izborni predmeti i posebni programi klasičnih jezika uvode se krajem drugoga odgojno-obrazovnog ciklusa uvažavajući specifičnosti pojedinih škola (tablica 1.).

Nastavni plan za druge oblike nastave (dodatna nastava, dopunska nastava, izvannastavne aktivnosti) i sat rednika detaljnije se razrađuje u kurikulumu škole.

Tablica 1. Nastavni plan s godišnjim brojem sati

nastavni predmeti	GODIŠNJI BROJ SATI PO RAZREDIMA							
	PRVI CIKLUS		DRUGI CIKLUS			TREĆI CIKLUS		
	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
<b>OBVEZNI PREDMETI</b>								
Hrvatski jezik	175	175	175	175	175	175	140	140
Likovna kultura	35	35	35	35	35	35	35	35
Glazbena kultura	35	35	35	35	35	35	35	35
Strani jezik	70	70	70	70	105	105	105	105
Matematika	140	140	140	140	140	140	140	140
Priroda i društvo	70	70	70	105	-	-	-	-
Tjelesna i zdravstvena kultura	105	105	105	70	70	70	70	70
Priroda	-	-	-	-	52,5	70	-	-
Biologija	-	-	-	-	-	-	70	70
Kemija	-	-	-	-	-	-	70	70
Fizika	-	-	-	-	-	-	70	70
Geografija	-	-	-	-	52,5	70	70	70
Povijest	-	-	-	-	70	70	70	70
Tehnička kultura	-	-	-	-	35	35	35	35
<b>IZBORNI PREDMETI</b>								
Vjeronauk	70	70	70	70	70	70	70	70
Informatika	70	70	70	70	70	70	70	70
Strani jezik	-	-	-	70	70	70	70	70
Ostali izborni predmeti	-	-	-	-	70	70	70	70
<b>POSEBNI PROGRAMI KLASIČNIH JEZIKA</b>								
Latinski jezik	-	-	-	-	105	105	105	105
Grčki jezik	-	-	-	-	-	-	105	105

## 6.2. Organizacija vremena

Odgojno-obrazovni rad osnovne škole organizira se u tri ciklusa. Škole autonomno odlučuju o rasporedu sati na dnevnoj, tjednoj i mjesečnoj razini, a on može biti ostvaren u obliku uobičajenih nastavnih sati ili drugih vremenskih cjelina različitoga trajanja (npr. minute, sati, dani), ovisno o cilju pojedinih aktivnosti.

**Prvi ciklus** obuhvaća učenike prvoga i drugoga razreda osnovne škole. Osnovna značajka prvoga ciklusa jest da se učenici postupno prilagođavaju školi. Odgoj i obrazovanje učenika u ovome ciklusu nadovezuje se na kurikulum predškole koji je integralni dio Nacionalnoga kurikuluma za rani i predškolski odgoj i obrazovanje. Učitelji u prvome ciklusu imaju visok stupanj autonomije u organizaciji odgojno-obrazovnoga procesa. Fleksibilnost u organizaciji učenja i poučavanja, bez formalnoga rasporeda sati i vremenskoga ograničenja trajanja nastavnoga sata, omogućava učiteljima veći stupanj prilagodbe odgojno-obrazovnoga rada potrebama i interesima učenika.

**Drugi ciklus** obuhvaća treći, četvrti i peti razred. Osnovna značajka drugoga ciklusa jest prelazak iz razredne u predmetnu nastavu uz naglašenu fleksibilnost rasporeda sati. Fleksibilnost formalnoga rasporeda sati omogućava uspješno ostvarivanje različitih oblika međupredmetne povezanosti, integriranih nastavnih dana, projekata, izvanučioničke nastave i sl. (npr. veća satnica u određenome razdoblju za predmete s međusobno povezanim odgojno-obrazovnim ishodima, mogućnost organiziranja koncentrirane nastave iz pojedinih predmeta). Potiče se organizacija dana i tjedana posvećenih kompleksnijim aktivnostima i sadržajima (npr. projektni dan/tjedan, izvanučionička nastava i dr.) pri ostvarivanju kurikulomom planiranih ishoda učenja.

**Treći ciklus** obuhvaća šesti, sedmi i osmi razred. Osnovna značajka trećega ciklusa jest ostvarivanje odgojno-obrazovnih ishoda isključivo u predmetnoj nastavi. Kao i u drugome ciklusu, i u ovome je ciklusu naglašena fleksibilnost rasporeda sati, a učenici se intenzivnije uključuju i u realizaciju međunarodnih projekata i suradnju među školama.

Nastavna godina produljuje se za dva tjedna. Produljenje nastavne godine za dva tjedna odnosi se na sve odgojno-obrazovne cikluse i omogućava organiziranje dvaju projektnih tjedana: jedan kontinuiran u drugome polugodištu, a drugi se može slobodno organizirati na različite načine ovisno o potrebama i interesima učenika i mogućnostima škole. Škola ima slobodu u određivanju aktivnosti, sadržaja i načina izvođenja projektnih tjedana.

### **6.3. Grupiranje učenika**

Učenici su grupirani u razrednim odjelima prema kronološkoj dobi kao homogena cjelina. Drugi oblici grupiranja mogu biti prema interesima i potrebama učenika, a definiraju se kurikulumom škole. Grupe trebaju biti formirane tako da su poticajna i izazovna radna okolina za svakoga učenika poštujući i uvažavajući različitosti. Učitelj pritom ima vrlo važnu ulogu: mora dobro poznavati i uskladiti razvojne karakteristike učenika određene dobi s njegovim individualnim potrebama, interesima i stilovima učenja. Unutar svake grupe učenici trebaju biti aktivno uključeni i motivirani za učenje. Važno je da se svaki oblik formiranja grupa unaprijed isplanira, da se prati napredak pojedinca i rad u grupi te da se na temelju samovrednovanja i vrednovanja donosi odluka o daljnjem funkcioniranju i radu grupe.

Sve relevantne razlike među učenicima uzimaju se u obzir pri formiranju grupa koje mogu biti homogene ili heterogene, ovisno o cilju formiranja grupa. Oba oblika formiranja grupa imaju specifične prednosti te je svim učenicima (uključujući i učenike s teškoćama i darovite učenike) korisno sudjelovanje i u homogenim i u heterogenim grupama. Grupiranje učenika u grupe koje su homogene po interesima i potrebama, a heterogene prema dobi i prethodnim znanjima pruža učenicima priliku za međuvršnjačko učenje. Tako učenici, osim što stječu i primjenjuju znanja i vještine, razvijaju socijalne vještine, vještine regulacije učenja, a usvajaju i vrijednost prosocijalnoga ponašanja. Grupiranje učiteljima omogućava učinkovitije pristupe poučavanju i kvalitetniju organizaciju odgojno-obrazovnoga procesa.

Grupiranje učenika prema **interesima** moguće je u svim ciklusima unutar razreda, među razrednim odjelima, među razredima, među školama, u sklopu projekata u školi i lokalnoj zajednici ili šire, u realizaciji izvannastavnih aktivnosti i dr. Svi učenici unutar tako formirane grupe, neovisno o mogućim razlikama u dobi i razredu koji pohađaju, prate iste sadržaje izvannastavnih aktivnosti ili izborne predmete predviđene kurikulumom škole u ostvarenju istih ishoda učenja. Pritom je moguće da voditelj grupe bude drugi učitelj, ali i neka druga osoba u suradnji s učiteljem, npr. učenik, roditelj, voditelj projekta i sl.

Na isti način moguće je grupirati učenike prema **sposobnostima** za određene predmete ili područja i to: unutar razreda za rad na zadacima čija je zahtjevnost usklađena sa sposobnostima učenika, izvan razreda u nekome od oblika dodatnih školskih aktivnosti s učenicima različite dobi, ali sličnih sposobnosti i interesa te grupiranje u posebne odjele (za djecu s vrlo izraženim teškoćama te za područno specifične darovitosti – umjetničke, glazbene, sportske, akademske talente...).

Grupiranje učenika u **manje skupine** preporučuje se u različitim oblicima nastave zbog lakšega i učinkovitijega praćenja rada i napretka pojedinca i grupe, ali i u ostalim oblicima odgojno-obrazovnoga rada.

## 6.4. Okruženje za učenje i poučavanje

U skladu s načelima učenja i poučavanja osnovnoškolski odgoj i obrazovanje treba pružiti punu podršku svakomu učeniku u kognitivnome, emocionalnom, socijalnom, estetskom i tjelesnom razvoju za ostvarivanje vlastitih potencijala. Stoga je zadaća osnovne škole stvoriti **okruženje za učenje** koje potiče osobni i profesionalni rast i učenje, odnosno cjeloviti razvoj primjeren dobi i individualnim potrebama svakoga učenika.

Školsko okruženje treba biti pozitivno, utemeljeno na dobrim međuljudskim odnosima, međusobnome pomaganju, uvažavanju i poštovanju. Kvalitetno **okruženje za učenje** i poučavanje mora omogućavati fizičku, psihičku i društvenu sigurnost u skladu sa zdravstvenim standardima, a utemeljenim na vrijednostima i načelima kurikuluma.

**Fizičko okruženje** za učenje i poučavanje odnosi se na funkcionalno i estetski uređenu školsku zgradu i školski okoliš. Osim učioničke nastave, nastava se može održavati i izvan školske zgrade, u raznim okruženjima koja su primjerena i poticajna za odgojno-obrazovni proces, npr. prirodna, kulturna, znanstvena, sportska, gospodarska, virtualna i druga okruženja.

Zajedno s učiteljima i stručnim suradnicima ravnatelj ima važnu ulogu u stvaranju poticajnoga i sigurnoga okruženja. U dobrome timu članovi unapređuju kvalitetu zajedničkoga rada, dijele odgovornost za planiranje, izvršavanje i vrednovanje zajedničkoga zadatka. Učenicima također treba omogućiti sudjelovanje u kreiranju i razvoju svoga okružja za učenje. Tako će se poticati suradnja između učitelja i učenika te između učenika međusobno.

Učinkovitost odgojno-obrazovnoga procesa ovisi o **suradnji** između učenika, učitelja, ravnatelja, stručne službe škole, roditelja, drugih odgojno-obrazovnih institucija, lokalne i šire zajednice. Važnu ulogu u podržavanju cjelovitoga razvoja svih učenika i pružanju savjetodavne pomoći učenicima, učiteljima, roditeljima i svim ostalim sudionicima u odgojno-obrazovnome procesu imaju **stručni suradnici škole**. Škola uspostavlja suradnju s institucijama koje pomažu u zaštiti zdravlja i dobrobiti djece i mladih osoba (školska medicina, specijalizirane klinike, centri za socijalnu skrb i dr.) te u profesionalnome usmjeravanju i savjetovanju učenika. Da bi se učenicima olakšao prijelaz između različitih razina odgoja i obrazovanja, ostvaruje se suradnja škole s **predškolskim ustanovama i srednjim školama**.

Škola treba omogućiti suradnju s roditeljima, lokalnom i širom zajednicom kako bi se ostvarilo poticajno i pozitivno okruženje. **Roditelji** svojim znanjima, vještinama i kompetencijama pomažu učiteljima u ostvarivanju učenikovih potencijala. Suradnja između roditelja i škole osobito je važna u podržavanju socijalnoga i emocionalnoga razvoja, posebno za učenike suočene s različitim razvojnim teškoćama ili posebno zahtjevnim situacijama (npr. teška bolest, razvod roditelja i ostalo).

Šira i lokalna zajednica pružaju učenicima i učiteljima različite mogućnosti za suradnju u građanskome aktivizmu, volonterstvu, kulturno-umjetničkim događanjima te uzajamno pomaganje u organizaciji različitih aktivnosti važnih za lokalnu i širu zajednicu. Lokalna zajednica, roditelji i škola potiču suradnju učenika i učitelja na regionalnim, nacionalnim i međunarodnim projektima.

## 6.5. Kurikulum škole

Jedna od osnovnih namjera Nacionalnoga kurikuluma za osnovni odgoj i obrazovanje jest omogućavanje autonomije školama i učiteljima u izradi kurikuluma škole, čime se omogućava prilagođavanje ciljeva odgoja i obrazovanja te načina učenja i poučavanja potrebama i interesima učenika te specifičnostima škole i njezina okruženja. Tako svaka škola postaje prepoznatljiva, a kurikulum karakterističan i specifičan za svaku školu. Kurikulum škole obuhvaća proces planiranja, provođenja i vrednovanja učenja i poučavanja u školi, a oblikuje se uvažavajući sljedeće:

1. Učitelji imaju autonomiju u odabiru aktivnosti i sadržaja te pristupa i oblika poučavanja u ostvarivanju od-

gojno-obrazovnih ciljeva i ishoda učenja definiranih predmetnim kurikulumima i kurikulumima međupredmetnih tema uvažavajući interese i potrebe učenika.

2. Kurikulumom škole određuju se izborni predmeti i ostali oblici neposrednoga odgojno-obrazovnog rada. Kurikularne dokumente za izborne predmete i ostale oblike odgojno-obrazovnoga rada škola može izraditi autonomno.
3. Iskazivanje nastavnoga plana na razini školske godine za sve predmete pruža mogućnost fleksibilnoga planiranja odgojno-obrazovnoga procesa na dnevnoj, tjednoj i mjesečnoj razini.
4. Fleksibilnost nastavnoga plana i orijentacija na odgojno-obrazovne ishode omogućava učiteljima da u okviru školskoga kurikuluma proširuju i produbljuju sadržaje ishoda te ih povezuju s drugim predmetima i međupredmetnim temama.
5. Važan dio kurikuluma škole jest planiranje projektnih tjedana. Na početku školske godine planiraju se organizacija, ciljevi, aktivnosti svih učenika (razrednih odjela), učitelja i stručnih suradnika te ostalih dionika, sadržaji, načini izvođenja, oblici rada, vrednovanje ostvarenosti ciljeva i ishoda te izvješćivanje za kontinuirani projektni tjedan te za preostalih pet projektnih dana. Škola ima slobodu u izboru tjedna u drugome polugodištu u kojemu će realizirati kontinuirano pet projektnih dana (projektni tjedan). Preostalih pet projektnih dana škola može rasporediti tijekom nastavne godine na različite načine (pojedinačni projektni dani ili drugi kontinuirani projektni tjedan), ovisno o potrebama i interesima učenika i mogućnostima škole.
6. Kurikulumom škole planiraju se oblici suradnje s roditeljima, lokalnom i širom zajednicom.

## **7. VREDNOVANJE, (PR)OCJENJIVANJE I IZVJEŠĆIVANJE O USVOJENOSTI ODGOJNO-OBRAZOVNIH ISHODA**

Vrednovanje usvojenosti odgojno-obrazovnih ishoda predstavlja proces prikupljanja informacija i donošenja profesionalnih procjena učitelja o učeničkome učenju i rezultatima učenja. Postupak vrednovanja odražava ciljeve, vrijednosti i načela kurikuluma te zajedno s njim i s učenjem i poučavanjem čini povezan i cjelovit sustav. Načela i pristupi vrednovanju, (pr)ocjenjivanju i izvješćivanju o učeničkim postignućima definirani su i opisani u Okviru za vrednovanje procesa i ishoda učenja u osnovnim i srednjim školama Republike Hrvatske. U osnovnoškolskome odgoju i obrazovanju pri vrednovanju odgojno-obrazovnih ishoda učenika s teškoćama i darovitih učenika rabe se smjernice Okvira za poticanje i prilagodbu iskustava učenja te vrednovanje postignuća djece i učenika s teškoćama te Okvira za poticanje i prilagodbu iskustava učenja te vrednovanje postignuća darovite djece i učenika.

Usmjerenje svih kurikulumskih dokumenata k definiranju odgojno-obrazovnih ishoda po pojedinim odgojno-obrazovnim područjima i predmetima omogućilo je određivanje razina usvojenosti odgojno-obrazovnih ishoda, što predstavlja temelje za određivanje konkretnih kriterija vrednovanja i doprinosi valjanosti, pouzdanosti i konzistentnosti vrednovanja u svim školama. Učenička se postignuća vrednuju prema ostvarenosti odgojno-obrazovnih ishoda koji se očekuju od učenika u svakome nastavnom predmetu u pojedinome razredu. Definiranjem razina usvojenosti odgojno-obrazovnih ishoda postavljaju se na određeni način kriteriji kvalitete učenja koju učenici trebaju pokazati kako bi mogli prijeći u viši razred ili kako bi završili osnovnoškolsko obrazovanje.

## **7.1. Načela vrednovanja**

Vrednovanje usvojenosti odgojno-obrazovnih ishoda u osnovnoškolskome odgoju i obrazovanju temelji se na sljedećim načelima:

- **Vrednovanje usmjereno učenju.** Vrednovanje usvojenosti ishoda učenja smatra se integralnim dijelom procesa učenja i poučavanja čija je svrha učenicima pružiti kvalitetne povratne informacije koje će im pomoći u svim aspektima učenja, a učiteljima omogućiti daljnje planiranje učenja i poučavanja. U osnovnoškolskome razdoblju osobito je važno da vrednovanje bude u funkciji razvoja osjećaja učenikove kompetentnosti, zadovoljstva ostvarenim napretkom i pozitivnoga odnosa prema učenju te da učenicima olakša prevladavanje teškoća koje se javljaju tijekom učenja.
- **Vrednovanje usvojenosti** sveukupnih odgojno-obrazovnih ishoda. Proces vrednovanja usmjeren je na procjenjivanje različitih ishoda učenja (znanja, vještina, vrijednosti) različitih razina složenosti (od temeljnoga činjeničnog znanja do konceptualnoga razumijevanja te viših kognitivnih procesa) s pomoću različitih vrsta i izvora podataka o učeničkome učenju kako bi se prikupile kvalitetne informacije o cijelome rasponu učeničkih postignuća. Tako se osigurava da vrednovanje u osnovnim školama podržava cjelovit razvoj svakoga učenika osiguravajući mu razvoj u svim područjima učenja te razvoj generičkih kompetencija neophodnih za cjeloživotno učenje.
- **Transparentnost i pravednost vrednovanja.** Jasnim informiranjem o sadržajima, postupcima i kriterijima vrednovanja te izvještavanjem o rezultatima vrednovanja usklađuju se očekivanja učitelja, učenika i roditelja čime se pomaže učenicima u usmjeravanju i prilagođavanju procesa učenja, što je osobito važno s obzirom na to da se složenost zahtjeva koji se postavljaju pred učenika tijekom osnovne škole postupno povećava s obzirom na učenikov intenzivan razvoj sposobnosti u ovome razdoblju. Također je važno osigurati da se vrednovanje provodi na način koji uvažava različitosti učenika tako da svim učenicima može predstavljati poticaj za ostvarivanje vlastitih potencijala.
- **Uravnoteženost unutarnjega i vanjskoga vrednovanja usvojenosti ishoda učenja.** Unutarnje vrednovanje koje osmišljava, planira i provodi učitelj prema odgojno-obrazovnim ishodima definiranim predmetnim kurikulumima predstavlja temelj vrednovanja učeničkih postignuća u osnovnoškolskome odgoju i obrazovanju. Osim toga, provodi se hibridno vrednovanje koje predstavlja spoj unutarnjega i vanjskoga vrednovanja u kojemu se kombinira tradicionalna metoda pisanih provjera znanja i vještina koju provodi učitelj s ispitima koje sastavlja ispitni centar. U osnovnoškolskome se odgoju i obrazovanju vanjski ispiti visokoga rizika ne

provode, ali se njima mogu koristiti na uzorcima kao instrumentom osiguravanja kvalitete sustava.

## **7.2. Pristupi vrednovanju**

Vrednovanje uključuje različite oblike sustavnoga praćenja i procjene. Razlikuju se tri osnovna pristupa vrednovanju:

- **Vrednovanje za učenje** odvija se tijekom učenja i poučavanja, u pravilu ne rezultira ocjenom, nego kvalitativnom povratnom informacijom i razmjenom iskustava o procesima učenja i usvojenosti znanja i vještina te ima izrazito važnu ulogu za unapređivanje i planiranje budućega učenja i poučavanja (npr. pitanja tijekom učenja i poučavanja za provjeru učenikova razumijevanja, predstavljanje učeničkih radova, praćenje rada u skupini).
- **Vrednovanje kao učenje** odnosi se na poticanje učenika na praćenje, refleksiju i samovrednovanje vlastitoga učenja na temelju čega učenici mogu prilagođavati ciljeve učenja i pristupe učenju (npr. dnevnik učenja, vršnjačko vrednovanje).
- **Vrednovanje naučenoga** podrazumijeva procjenu razine usvojenosti znanja, vještina i vrijednosti u odnosu na kurikulumom definirane odgojno-obrazovne ishode, njihovu razradu i razine usvojenosti (npr. pisana provjera, usmeno ispitivanje, vrednovanje praktičnoga rada). Služi za izvješćivanje o učeničkim postignućima i rezultira broječanom ocjenom i/ili opisnim komentarima. U prvome odgojno-obrazovnom ciklusu nema broječanoga ocjenjivanja, već se daju opisni komentari o napredovanju učenika prema definiranim ishodiima pojedinoga predmetnog kurikuluma s posebnim naglaskom na mogućnosti unapređivanja. U drugome i trećemu odgojno-obrazovnom ciklusu u postupku ocjenjivanja zadržava se ljestvica školskih ocjena od pet stupnjeva (nedovoljan – 1, dovoljan – 2, dobar – 3, vrlo dobar – 4, odličan – 5). Vrednovanje naučenoga također koristi učenicima, roditeljima i učiteljima za planiranje daljnega učenja i/ili obrazovanja te za utvrđivanje učenikove spremnosti za prelazak u viši razred.

## **7.3. Zaključna (pr)ocjena**

Zaključna (pr)ocjena određuje se na kraju nastavne godine (razreda) iz svih predmeta. Unutar prvoga odgojno-obrazovnog ciklusa, u prvome i drugome razredu osnovne škole, postignuća učenika opisuju se s pomoću kvalitativnoga opisnog opisivača postignuća u tri kategorije: potrebna podrška u ostvarivanju odgojno-obrazovnih ishoda za određeni razred, ostvareni odgojno-obrazovni ishodi za određeni razred, iznimno ostvareni odgojno-obrazovni ishodi za određeni razred. U drugome i trećemu odgojno-obrazovnom ciklusu se kao numerički pokazatelj razine usvojenosti odgojno-obrazovnih ishoda definiranih kurikulumom rabi ljestvica školskih ocjena od pet stupnjeva (nedovoljan – 1, dovoljan – 2, dobar – 3, vrlo dobar – 4, odličan – 5). Ni u jednome odgojno-obrazovnom ciklusu ne iskazuje se opći uspjeh (prosjeck ocjena svih predmeta).

Učenik koji na kraju školske godine ne postiže minimalnu ostvarenost ishoda bilo kojega predmeta za pojedini razred, ponavlja taj razred. Izuzetak je jedino prvi ciklus odgoja i obrazovanja (1. i 2. razred osnovne škole) kad ponavljanje razreda nije moguće, već se od učenika očekuje da ostvari planirane odgojno-obrazovne ishode do kraja ciklusa, a ne pojedinoga razreda. Ako učenik ne postiže minimalnu ostvarenost ishoda, treba utvrditi razloge zašto dolazi do neuspjeha te ga uputiti na procjenu zbog mogućih teškoća i potrebe za dodatnom odgojno-obrazovnom podrškom.

## **7.4. Izvješćivanje o usvojenosti odgojno-obrazovnih ishoda**

Izvješćivanje podrazumijeva pružanje informacija o učenju i usvojenosti odgojno-obrazovnih ishoda na razi-



ni svakoga učenika, ali i na razini odgojno-obrazovnih ustanova i na razini cijeloga sustava. Izvješćivanje ima dijagnostičku (utvrđivanje postojećih učeničkih znanja i vještina, njegovih snaga, interesa i izazova), formativnu (određivanje u kojim je specifičnim područjima potrebno poboljšanje i kako ga postići) i sumativnu ulogu (potvrđivanje učenikovih postignuća do trenutka izvješćivanja).

Za izvješćivanje o usvojenim odgojno-obrazovnim ishodima, uz zaključne (pr)ocjene kao pokazatelje dostignute razine usvojenosti odgojno-obrazovnih ishoda, prilažu se i **procjene učitelja**. U prvome i drugome odgojno-obrazovnom ciklusu učitelji u svakome predmetu na kraju nastavne godine daju kvalitativne osvrte o rezultatima i napredovanju pojedinoga učenika. Njima se nastoji kvalitetnije i detaljnije opisati ukupnost i kvaliteta učenikovih postignuća u pojedinim predmetima u odnosu na postavljena očekivanja definirana kurikulumskim dokumentima. U trećemu odgojno-obrazovnom ciklusu, zbog brojnosti predmeta i maloga broja sati posvećenoga nekim predmetima u ukupnome vremenu, takav pristup nije moguć, već učitelj daje procjenu razvijenosti određenih generičkih kompetencija u predmetu. Elementi generičkih kompetencija u predmetu koji se procjenjuju u učenika su sljedeći: odgovornost, samoinicijativnost i samoregulacija te komunikacija i suradnja. Kurikulumi nastavnih predmeta mogu odrediti neke dodatne elemente generičkih i predmetnih kompetencija koji se vrednuju.

Tablica 2. Sadržaj i oblik izvješćivanja o usvojenosti odgojno-obrazovnih ishoda u svakom predmetu na kraju školske godine prema odgojno-obrazovnim ciklusima

	PRVI CIKLUS (1. I 2. RAZRED)	DRUGI CIKLUS (3., 4. I 5. RAZRED)	TREĆI CIKLUS (6., 7. I 8. RAZRED)
<b>ZAKLJUČNA (PR)OCJENA</b>	kvalitativni opisivač postignuća u tri kategorije: — potrebna podrška — ostvareni ishodi — iznimno ostvareni ishodi	zaključna ocjena na ljestvici od pet stupnjeva: 1—nedovoljan 2—dovoljan 3—dobar 4—vrlo dobar 5—odličan	zaključna ocjena na ljestvici od pet stupnjeva: 1—nedovoljan 2—dovoljan 3—dobar 4—vrlo dobar 5—odličan
<b>PROCJENA UČITELJA</b>	kvalitativni opis postignuća i napredovanje učenika u odnosu na kurikulumom definirane odgojno-obrazovne ishode	kvalitativni opis postignuća i napredovanje učenika u odnosu na kurikulumom definirane odgojno-obrazovne ishode	procjena određenih predmetnih i generičkih kompetencija s pomoću popisa procjena

## DODATAK A – PODRUČJA KURIKULUMA

## JEZIČNO-KOMUNIKACIJSKO PODRUČJE KURIKULUMA

### A. Opis jezično-komunikacijskoga područja kurikuluma

Osnovna je svrha jezično-komunikacijskoga područja omogućiti učenicima stjecanje znanja, razvoj sposobnosti i vještina te usvajanje vrijednosti i stavova povezanih s jezikom, komunikacijom i kulturom.

Važnost jezično-komunikacijskoga područja jest u poticanju i razvijanju svjesne uporabe jezika kao temelja za razvoj vještina apstraktnoga i kritičkoga mišljenja u izražavanju i komunikaciji koji tvore osnovu uspješnoga obrazovanja. Naime, ovladanost jezikom temelj je za učenje tijekom cijeloga života.

Uporabom jezika u raznim kontekstima učenici uče komunicirati jasnije, učinkovitije i s više samopouzdanja. Učenjem i poučavanjem unutar jezično-komunikacijskoga područja učenici stječu naviku čitanja i pisanja iz potrebe, znatiželje i užitka. Razvijaju čitalačke interese te sposobnosti kritičkoga pristupa različitim medijima i njihovim sadržajima, što im omogućava razumijevanje različitih tekstova s kojima se susreću u svakodnevnome životu.

Jezičnom komunikacijom izražava se kulturno nasljeđe i prenosi kultura življenja, razmjenjuju se ideje, mišljenja i osjećaji te vrijednosti, norme i običaji pojedine zajednice. Unutar područja razvijaju se vještine sporazumijevanja i međuljudskoga djelovanja te suradnje, koje su važne za nastavak obrazovanja, mobilnost učenika te za život i rad.

Kao temelj učenja i poučavanja, jezik služi stjecanju znanja u svim ostalim predmetima, stoga je i integralni čimbenik u razvoju i poticanju učeničke kreativnosti i kritičkoga mišljenja. Učenici se trebaju sa samopouzdanjem i odgovornošću za izgovorenu i napisanu riječ koristiti jezikom da bi zadovoljili svoje osobne, obrazovne i društvene potrebe.

### B. Odgojno-obrazovni ciljevi učenja i poučavanja jezično-komunikacijskoga područja kurikuluma

Učenik će:

- usvajati jezik i ovladati njime radi sporazumijevanja, izražavanja i prenošenja misli, informacija, osjećaja i stavova na materinskome i inim jezicima u različitim komunikacijskim situacijama, putem različitih medija i u različite svrhe
- ovladavati temeljnim jezičnim djelatnostima slušanja, govorenja, čitanja i pisanja te njihova međudjelovanja (razgovaranje, dopisivanje i drugo), potrebnih u svakodnevnome životu za učenje, daljnje školovanje i djelovanje/rad u bližoj i široj zajednici
- razvijati čitalačku pismenost, čitalačku kulturu i čitalačke navike na tekstovima različitih sadržaja i struktura te razumijevanje i produbljivanje doživljaja književnosti
- razvijati višestruke pismenosti: u različitim izvorima pronalaziti informacije i sadržaje koje će kritički promišljati, procjenjivati njihovu pouzdanost i korisnost, prepoznavati kontekst i namjeru autora
- preuzimati odgovornost za vlastiti govoreni i pisani izričaj te razvijati sposobnost za rješavanje problema i donošenje odluka
- razvijati jezično-kulturni identitet i međukulturnu kompetenciju, osjećaj pripadnosti i poštovanje prema vlastitome jezičnom identitetu, kulturi i tradiciji te uvažavati i poštovati druge jezične i kulturne zajednice i njihove vrijednosti.

### C. Domene/makrokoncepti u organizaciji jezično-komunikacijskoga područja kurikuluma

**KOMUNIKACIJSKO-FUNKCIONALNA PISMENOST** obuhvaća jezik kao sredstvo komunikacije kako bi se ovladalo recep-

cijskim i produkcijskim jezičnim djelatnostima i njihovim međudjelovanjem radi razmjene informacija, ideja, stavova i vrijednosti.

**ČITALAČKA PISMENOST** podrazumijeva razumijevanje, tumačenje i vrednovanje tekstova različitih sadržaja i struktura, njihovo korištenje i kritičko promišljanje radi osobnoga razvoja, stjecanja i razvijanja znanja i stavova te osposobljavanja za cjeloživotno učenje.

**MEĐUKULTURNA PISMENOST** podrazumijeva razvoj znanja o sebi i drugima, odgovornoga ponašanja prema pripadnicima drugih jezika i kultura, uvažavanje različitih vrijednosti, uvjerenja i ponašanja.

## MATEMATIČKO PODRUČJE KURIKULUMA

### A. Opis matematičkoga područja kurikuluma

Matematika je oduvijek bila i danas jest pokretač brojnih promjena te je siguran vodič kroz izazove koje nam donosi budućnost. S njima se može nositi samo osoba koja je matematički pismena, ima matematičke kompetencije i kompetencije koje se njeguju matematikom te je spremna na cjeloživotno učenje kako bi bila uspješna i korisno sudjelovala u društvu. Stoga je svrha učenja i poučavanja matematičkoga područja na suvremen, primjeren i individualizirani način omogućiti učenicima ujednačeni dvodimenzionalni razvoj stjecanjem matematičkih znanja i vještina te razvijanjem matematičkih procesa i načina razmišljanja.

Matematičko područje osposobljava i osnažuje učenike misliti logički, kritički, strateški, kreativno i inventivno. Time priprema učenike za rješavanje problema i utemeljeno donošenje odluka, što doprinosi cjelovitom misaonom razvoju i dugoročnoj dobrobiti svakoga mladog čovjeka kao poduzetnoga, ali odgovornoga i solidarnoga građanina.

Bitno obilježje učenja i poučavanja matematičkoga područja jest stalna nadgradnja znanja na osnovi prethodnih spoznaja. To je izrazito važno kada se govori o razvijanju osjećaja odgovornosti, poticanju složenijih oblika mišljenja, primjeni naučenog, ali i neizostavnoj ulozi učenika.

Tijekom učenja i poučavanja matematičkoga područja učenici će steći uvid u povijesni razvoj i važnost matematike u razvoju društva u cjelini, ali i u njihovim životima. Rješavanjem i modeliranjem realnih i smislenih problema uspostavit će poveznice s drugim područjima kurikuluma i stvarnim životom te učinkovito koristiti računalnu tehnologiju. Matematika je jedan od stupova obrazovanja, a matematičko područje se nedvojbeno nalazi u samom središtu kurikuluma svakoga obrazovnog sustava koji želi odgovoriti izazovima 21. stoljeća.

### B. Odgojno-obrazovni ciljevi učenja i poučavanja matematičkoga područja kurikuluma

Postupno i sustavno spoznavanje matematičkih znanja i razvijanje vještina, uz učinkovitu uporabu tehnologije, temeljni su preduvjeti uspješnoga ostvarenja sljedećih odgojno-obrazovnih ciljeva kojima će učenik na kraju obrazovanja u matematičkom području znati i moći:

- komunicirati matematičkim jezikom
- matematički rasuđivati
- rješavati problemsku situaciju
- povezivati matematiku i stvarnost.

### C. Domene/makrokoncepti u organizaciji matematičkoga područja kurikuluma

Matematičko obrazovanje podrazumijeva spoznavanje i razumijevanje određenih matematičkih koncepata. Kon-

cepti koji se uče u općem obrazovanju važni su za razumijevanje svijeta oko nas, za razumijevanje informacija, procesa i pojava koje nas okružuju. Klasificirani su u veće cjeline koje nazivamo domenama matematičkoga područja. One su osmišljene tako da se svaki koncept učenja može smjestiti u određenu domenu. Logički grupiraju srodne koncepte i u potpunosti obuhvaćaju matematičke sadržaje koje učenik tijekom školovanja treba usvojiti. Odabrane su tako da omogućuju nadogradnju složenijih matematičkih struktura i procesa te prilagođene razvojnim mogućnostima učenika. Grupiranjem u domene želi se osigurati kontinuitet sadržaja učenja u vertikali matematičkoga obrazovanja.

Matematičko područje kurikuluma organizirano je prožimanjem pet domena:

#### **BROJEVI**

Broj je osnovni matematički pojam kojim počinje razvoj matematike i predstavlja jedan od prvih učenikovih doživljaja matematike. Poznavanje brojeva i računskih operacija nužno je svakome čovjeku. Stoga je domena Brojevi temelj matematičke pismenosti i učenje ove domene iznimno je važno.

#### **ALGEBRA I FUNKCIJE**

Algebra čini osnovu za učenje matematičkoga jezika proučavajući pravilnosti i rabeći simbole umjesto brojeva, a funkcije omogućavaju istraživanje promjena.

#### **OBLIK I PROSTOR**

U domeni Oblik i prostor učenici otkrivaju i analiziraju obilježja, svojstva i odnose geometrijskih oblika. Određuju položaj oblika i opisuju prostorne veze rabeći koordinatni sustav te primjenjuju transformacije i simetriju. Razvijaju vizualizaciju i prostorno mišljenje te rabe modeliranje za rješavanje problema. Pritom skiciraju, crtaju, konstruiraju i izrađuju geometrijske oblike.

#### **MJERENJE**

U životu se neprestano susrećemo s mjerenjem i mjernim jedinicama. Mjerenjem određujemo duljinu, površinu, volumen, vrijeme, temperaturu, brzinu te brojne druge veličine. U svrhu financijske pismenosti pojavljuje se i novac, kao vrsta mjere, kojim se iskazuje vrijednost robe ili usluga.

#### **PODACI, STATISTIKA I VJEROJATNOST**

Svaki pojedinac treba pravilno tumačiti podatke i njihov statistički prikaz kako bi predviđao i procjenjivao rizike te donosio utemeljene odluke.

Obrazovanje u matematičkom području temelji se na ideji da se iste domene poučavaju i uče u svim ciklusima te tako usmjeravaju učenje prema istim konceptima koji se tijekom ciklusa razvijaju i nadopunjuju. Udio pojedinih domena nije jednak u svim ciklusima pa jedne domene više dominiraju u nižim ciklusima, a druge u višim. Osim vertikalne povezanosti, postoje i horizontalne veze među domenama tako da se svaki koncept iz jedne domene može lako povezati i s drugim domenama. Upravo ta veza među domenama osigurava da učenik shvati matematiku kao jednu logičnu i zaokruženu cjelinu, a ne kao nepovezani skup sadržaja i pojmova.

## **PRIRODOSLOVNO PODRUČJE KURIKULUMA**

### **A. Opis prirodoslovnoga područja kurikuluma**

Područje prirodoslovlja obuhvaća spoznaje prirodnih znanosti: fizike, geologije, kemije, biologije i geofizike te grane znanosti fizičke geografije. Glavni cilj učenja i poučavanja prirodoslovlja jest razvijanje prirodoznanstvene pismenosti. Prirodnoznanstveno pismen učenik upotrebljava znanstvene koncepte, metode i postupke za rješavanje problema i donošenje odluka u svakodnevnom životu te cjeloživotnim učenjem odgovara na nove izazove. Učenje i poučavanje prirodoslovlja omogućava usvajanje znanja potrebnih za razumijevanje prirode, uspješan nastavak školovanja i početak profesionalne karijere, a time i odgovorno ponašanje prema prirodi i zajednici, ali i vlastiti integritet. Razvijanje svijesti o očuvanju okoliša, prirodne baštine te hrvatskoga stručnog nazivlja i jezika doprinose identitetu Republike Hrvatske i osobnom identitetu učenika, a njegovanjem osjetljivosti za očuvanje prirodne raznolikosti učenici razvijaju solidarnost. Stečene vrijednosti potiču prihvaćanje razlika i uvažavanje potreba drugih, uz međusobno poštivanje. Usvojena znanja i kompetencije pogoduju poduzetnom djelovanju uz svijest o održivom razvoju i procjenu rizika u svakodnevnom i profesionalnom životu. Time se postižu cjelovit razvoj i dobrobit učenika.

Učenje i poučavanje prirodoslovlja treba se ostvariti u sklopu aktivnosti učenika kojima se razvijaju složeniji oblici mišljenja i primjene usvojenoga znanja. Spoznaje (i vještine) se nadograđuju u ciklusima, postajući složenije na višim razinama, uz jasna i visoka očekivanja, sukladno mogućnostima učenika. Teme iz realnoga svijeta i povezanost sa životnim iskustvima, interesima, očekivanjima i znanjima te raznolikost sadržaja, mjesta i metoda poučavanja potiču interes i motivaciju učenika. Učenje i poučavanje se provode i izvan učionice u poticajnom i sigurnom okruženju te uz suradnju i otvorenost prema zajednici.

Prirodoslovlje se poučava u sklopu svih odgojno-obrazovnih ciklusa u predmetima: Priroda i društvo (u 1. i u dijelu 2. ciklusa), Priroda i Geografija (u dijelovima 2. i 3. ciklusa), Biologija, Fizika, Geografija i Kemija (u 3., 4. i 5. ciklusu), a povezano je sa svim područjima kurikulumu.

## **B. Odgojno–obrazovni ciljevi učenja i poučavanja prirodoslovnoga područja kurikulumu**

Prirodoslovlje treba omogućiti da svaki učenik razvije:

- interes za prirodne znanosti kao poticaj za širenje svoje znatiželje i znanja te spremnost za postavljanje pitanja o uzrocima i posljedicama pojava koje se javljaju u promjenjivom svijetu u kojemu živi
- razumijevanje prirodnih zakona, Zemlje i njezina položaja u svemiru, prirode života te procesa koji objašnjavaju prirodu materijalnoga svijeta
- razumijevanje principa znanstvenoga istraživanja i sposobnosti korištenja prikladnih metoda pri prikupljanju i analizi podataka te vrednovanju rezultata uz kritičko sagledavanje do donošenja zaključaka
- primjenu integriranoga prirodoslovnog razumijevanja radi prilagođavanja brzom razvoju znanosti i tehnologije, uz uvid u različitosti zanimanja u području prirodoslovlja te brojna zanimanja koja koriste saznanja iz toga područja
- poduzetnost, kreativnost i inovativno razmišljanje uz sposobnost rješavanja problema na osnovi znanstvenih činjenica, uzimajući u obzir etičke i društvene posljedice odluka
- odgovoran odnos i poštovanje prema prirodi i razumijevanju različitosti, uz svijest o potrebi zaštite prirode i okoliša te spremnosti osobnoga uključivanja u različite oblike brige za održivi razvoj.

## **C. Domene/makrokoncepti u organizaciji prirodoslovnoga područja kurikulumu**

Učenje i poučavanje prirodoslovlja integrirano je u četiri domene: Organiziranost prirodnih sustava, Procesi i

međudjelovanja u prirodi, Energija te Prirodnoznanstveni pristup.

#### **ORGANIZIRANOST PRIRODNIH SUSTAVA**

U živoj i neživoj prirodi, oku vidljivoj i nevidljivoj, uočljivi su sklad i red. Oni postoje na svim prostorno-vremenskim skalama, a nastaju kao rezultat međudjelovanja sastavnih dijelova i sve složenijih sustava. Na svakoj su skali u međudjelovanju njezini sastavni dijelovi, a ti su dijelovi također cjeline sastavljene iz manjih dijelova. Na svakoj novoj razini nova cjelina ima i nova, specifična svojstva koja pripadaju samo njoj, ali ovise o drugim razinama. Razumijevanjem prirodnih sustava, kao temeljnih oblika organizacije materije, učenik može razumjeti i sustave iz društvene nadgradnje.

#### **PROCESI I MEĐUDJELOVANJA U PRIRODI**

Međudjelovanje čestica i objekata rezultira stvaranjem složenih struktura i sustava u kojima se uspostavljaju gibanja i procesi te život. Za konceptualno razumijevanje procesa i međudjelovanja u prirodi učenici se u svim odgojno-obrazovnim ciklusima usmjeravaju na uočavanje i istraživanje pravilnosti prirodnih i umjetnih ciklusa na raznim prostorno-vremenskim skalama, na njihovo povezivanje s biološkim ciklusima, objašnjavanje njihova tijeka i važnosti, predviđanje promjena i posljedica te na istraživanje uvjeta ravnoteže kao jednoga od najvažnijih koncepata u kemijskim i fizičkim sustavima te uvjeta opstanka prirodnih sustava i civilizacije, ali i neravnotežnih procesa važnih za nastanak i razvoj svih prirodnih sustava.

#### **ENERGIJA**

Važan je koncept razumijevanja funkcioniranja svemira, Zemlje i života, ali i najvažniji prirodni resurs. U našem svakodnevnom životu pojavljuje se istodobno kao nasušna potreba i potrošna roba, ali i jedan od uzroka ekoloških problema. Postoje razni izvori energije iz kojih se ona u različitim oblicima širi i prenosi kroz prostor i vrijeme. Energija pokreće procese u svim sustavima i pritom pretvorbom mijenja svoj oblik te gradi i razara strukture tvari. Budući da je energija odgovorna za sve promjene u prirodi, njezino konceptualno razumijevanje omogućava učenicima da cijene važnost i održivi način njezine uporabe, nužan za opstanak živih bića.

#### **PRIRODOZNAISTVENI PRISTUP**

U fokus stavlja znanja, vještine i stavove znanstvenoga istraživanja i interpretacije karakteristične za sve domene u prirodoslovnom području kurikuluma. To se prije svega odnosi na usvajanje prirodnoznanstvenoga svjetonazora koji podrazumijeva stav da se prirodne pojave mogu objasniti uzročno-posljedičnim vezama opažljivih čimbenika, odnosno pomoću prirodnih zakona utemeljenih na nezavisnim mjerenjima i opažanjima. Tako obrazovan pojedinac može primijeniti znanstvene koncepte na pitanja iz svakodnevnoga života te na temelju kritičkoga razmatranja valjanih dokaza i argumenata donositi relevantne odluke za dobrobit zajednice. Uz to, može sagledati kako i koliko prirodoslovlje doprinosi povijesnom i tehnološkom razvoju civilizacije te svojim djelovanjem u društvu poticati daljnji razvoj prirodnih znanosti.

## **TEHNIČKO I INFORMATIČKO PODRUČJE KURIKULUMA**

### **A. Opis tehničkoga i informatičkog područja kurikuluma**

Tehničko i informatičko područje obuhvaća spoznaje o tehnici, tehnologiji i informatici. Ovo područje sastavni je dio civilizacije te njegov razvoj i primjena imaju značajan utjecaj na današnji i budući život. Iznimno je važno za svakodnevno ljudsko djelovanje, egzistenciju te napredak pojedinca i čovječanstva.

Tehničko područje obuhvaća spoznaje o tehničkim konceptima, sustavima, normama, procedurama, materijalima, sredstvima i tehnologiji iz životnoga i gospodarskog okružja te njihovu primjenu.

Informatičko područje obuhvaća osnovne računalne koncepte, digitalnu pismenost, svrsishodno, etičko i društveno odgovorno korištenje informacijske i komunikacijske tehnologije, rješavanje problema i programiranje. Temeljne kompetencije ovoga područja omogućuju svrsishodno i odgovorno korištenje tehničkih i informatičkih rješenja. Poznavanje koncepata ovog područja omogućava prilagodljivost pojedinca brzim promjenama u

društvu, znanosti i tehnologiji. Korištenjem tehnologije i informatike razvijaju se vještine potrebne za suradničko i cjeloživotno učenje koje doprinosi osobnom razvoju. Važan je i razvoj svijesti o mogućnostima, ograničenjima, prednostima i nedostacima tehničkih, tehnoloških i informatičkih postignuća te njihovu utjecaju na životno okruženje. Spoznaje iz ovoga područja osigurat će tehničke, tehnološke i informatičke osnove za snalaženje, prilagodbu i razvoj u skladu sa zahtjevima tržišnog gospodarstva. Učenjem ovoga područja učenik razvija samostalnost, samopouzdanje, poduzetnost, kreativnost, inovativnost, kritičko razmišljanje i demokratičnost.

Posebno je važno razumijevanje pojma inženjerstva kao procesa stvaranja proizvoda ili usluga te shvaćanje da se pri tome određeni problem može riješiti na više načina koje treba vrednovati u odnosu na zadane uvjete, imajući na umu da ne postoje idealna, nego optimalna rješenja.

## **B. Odgojno-obrazovni ciljevi učenja i poučavanja tehničkoga i informatičkog područja kurikuluma**

Učenik će:

- razvijati svijest o održivosti materijalnih i energetskih resursa te spoznati njihovu ulogu i utjecaj na osobni i društveni razvoj
- svrhovito koristiti tehnička, tehnološka i informatička postignuća
- sistemski pristupati rješavanju problema
- razvijati kompetentno, kreativno i kritičko prosuđivanje kvalitete i svojstava tehničkih i informatičkih sustava i proizvoda
- razvijati pozitivne vrijednosti i stavove prema radu i vlastitim aktivnostima uz primjenu tehničkih i informatičkih dostignuća.

## **C. Domene/makrokoncepti u organizaciji tehničkoga i informatičkog područja kurikuluma**

### **TEHNOLOGIJA I TEHNIČKI SUSTAVI TE TVOREVINE**

Domena učeniku pruža znanja o djelovanjima i konceptima tehničkih sustava. Tu se posebice misli na usvajanje znanja specifičnih za ovo područje, poput znanja o materijalima, sredstvima, konceptima, sustavima, normama, procedurama, tehnologijama, računalnoj tehnici te informacijskoj i komunikacijskoj tehnologiji.

### **TEHNIČKI DIZAJN I MATERIJALIZACIJA ZAMISLI**

Domena se odnosi na aktivnosti i razvoj kritičkoga promišljanja, idejnoga osmišljavanja, dizajniranja (oblikovanja), istraživanja i rješavanja tehničkih i/ili informatičkih problema te sistemskoga pristupa u svrhu realizacije tehničkih tvorevina, programskih aplikacija i razvoja procesa, tehnologija ili postupaka upravljanja sredstvima i sustavima.

### **INFORMACIJSKA I KOMUNIKACIJSKA TEHNOLOGIJA**

Informacijska i komunikacijska tehnologija obuhvaća poznavanje i primjenu (umreženih) računalnih sustava, njihovu građu i djelovanje, koncepata vezanih za komunikacijske mreže i tehnologiju te načela i vještina koje su osnova pretraživanja, prikupljanja, vrednovanja, organizacije, obrade, pohranjivanja, dijeljenja, kreiranja i prikaza različitih vrsta podataka. Učenje sadržaja iz ove domene učeniku omogućava razumijevanje informatike te kritičku, etičku i inovativnu primjenu informatičkih i komunikacijskih dostignuća u rješavanju svakodnevnih problema koji potječu iz različitih područja ljudskoga djelovanja.

### **RJEŠAVANJE PROBLEMA I PROGRAMIRANJE**

Ova domena obuhvaća razvoj vještina i sposobnosti te usvajanje znanja potrebnih za razvijanje algoritamskoga načina razmišljanja te primjenu u različitim problemskim situacijama. Algoritamski način razmišljanja prvenstveno se razvija rješavanjem različitih problema koji odražavaju stvarne probleme i u kojima je nužna primjena znanja iz drugih područja, posebice prirodoslovlja, matematike i logičkih disciplina.

### **ZNAČENJE TEHNIKE I INFORMATIKE ZA POJEDINCA I ZAJEDNICU**

U ovoj domeni razvijaju se svijest i stavovi o važnosti tehnike i informatike u svakodnevnome životu aktivnostima koje utječu na okolinu, uz poštivanje sigurnosnih, etičkih, gospodarskih, ekoloških i kulturnih načela. Po-

dručje uključuje razvoj spoznaja i stavova o važnosti očuvanja okoliša i racionalnoga korištenja energije za čovjekov svakodnevni život i rad. Dio ove domene jest i razvijanje stava o nužnosti korištenja obnovljivih izvora energije te što većeg iskorištenja (recikliranja) dotrajalih proizvoda u svrhu stvaranja novih.

## **DRUŠTVENO-HUMANISTIČKO PODRUČJE KURIKULUMA**

### **A. Opis društveno-humanističkoga područja kurikuluma**

Svrha je učenja i poučavanja unutar društveno-humanističkoga područja stvaranje okruženja za razvoj učenika u svjesnu, samostalnu i odgovornu osobu koja će razumjeti i kritički promišljati svoj položaj i ulogu u suvremenom svijetu te aktivno djelovati u društvenom, kulturnom, ekonomskom i političkom razvoju zajednice u kojoj živi. U središtu proučavanja društveno-humanističkoga područja različiti su aspekti ljudske egzistencije. Društveno-humanističko područje promiče prihvaćanje kulturoloških različitosti te oblikuje učenika u demokratski osviještenoga građanina, koji će kao informirani i razboriti pojedinac biti u mogućnosti donositi promišljene odluke usmjerene na opće i vlastito dobro te će se razviti u osobu koja prihvaća i djeluje unutar različitih zajednica. Znanja, vještine i vrijednosti stečeni proučavanjem društveno-humanističkoga područja temelj su stvaranja odgovornoga građanina, spremnoga odgovoriti na izazove 21. stoljeća. Učenik će naučiti kako promatrati i razmišljati u kontekstu prostora i vremena, oblikujući cjelovitu sliku svijeta te poštujući osobni identitet i baštinu prostora u kojemu živi, počevši od lokalne prema globalnoj razini. Društveno-humanističko područje otvoreno je za nove sadržaje, oblike i metode učenja s obzirom na promjene u društvu, tehnologiji i svijetu rada.

Ostvaruje se u sklopu obveznih i izbornih predmeta, međupredmetnih tema, dodatnih i izvannastavnih aktivnosti i projekata. U prvom i dijelom u drugom ciklusu kompetencije se stječu kroz predmete Priroda i društvo i Vjeronauk, a krajem drugoga i u trećem ciklusu kroz predmete Povijest, Geografija i Vjeronauk. U četvrtom i petom ciklusu učenje i poučavanje društveno-humanističkoga područja nastavlja se u predmetima Povijest, Geografija, Filozofija, Sociologija, Politika i gospodarstvo, Psihologija, Logika, Vjeronauk i Etika.

### **B. Odgojno-obrazovni ciljevi učenja i poučavanja društveno-humanističkoga područja kurikuluma**

Društveno-humanističko područje treba omogućiti da svaki učenik:

- razvije sposobnost postavljanja pitanja, kritičkoga mišljenja, rješavanja problema, donošenja odluka i aktivnoga suočavanja s promjenama, sagledavajući život i rad, događaje u prošlosti i sadašnjosti u konkretnom vremenu i prostoru te njihove uzročno-posljedične veze kako bi se osposobio za život i rad u sadašnjosti i budućnosti.
- spozna, razumije i skrbi o cjelovitom društvenom, ekonomskom i tehnološki održivom razvoju, štiteći međuviznost života na Zemlji te uvažavajući različitost društvenih potreba i perspektiva
- usvoji znanja o obilježjima svijeta na temelju kojih će oblikovati svijest o raznovrsnim komplementarnim perspektivama o društvenim pojavama i ljudskom djelovanju, razvijajući vlastiti sustav vrijednosti i senzibilitet koji se očituje u vrijednostima i načelima suvremenoga demokratskog svijeta
- razvije komunikacijsku kompetenciju kako bi se osnažio u suočavanju s novim situacijama u životu, kako bi kao aktivan i informiran građanin odgovorno djelovao u javnom životu lokalne, nacionalne, europske i globalne zajednice, njegujući suživot u različitosti
- planira i unapređuje osobni razvoj uporabom znanja i vještina, koji mu omogućuju ostvariti vlastite potencijale i njegovo odgovorno članstvo u zajednici temeljenoj na zajedničkim vrijednostima zaštite ljudskih prava
- usvoji metode spoznavanja i načina mišljenja karakteristične za društveno-humanističko područje.

### **C. Domene/makrokoncepti u organizaciji društveno-humanističkoga područja kurikuluma**



Sadržaji i očekivanja društveno-humanističkoga područja strukturirani su u četiri temeljna makrokoncepta: Čovjek u vremenu, Čovjek u prostoru, Čovjek u zajednicama i Čovjek u svijetu.

#### **ČOVJEK U VREMENU**

Učenik razumije ljudsko djelovanje i iskustvo u prošlosti i suvremenosti proučavajući osobnu, zavičajnu, hrvatsku, europsku i svjetsku povijest, razvijajući pritom svijest o protoku vremena, promjenama i kontinuitetu. Razumije uzroke i posljedice pojava, procesa, događaja i ljudskoga djelovanja smještajući ih u društveni kontekst. Učenik istraživanjem utemeljenim na radu s izvorima, relevantnim znanstvenim spoznajama, analizom i interpretiranjem podataka razvija kritičko mišljenje, osvještuje postojanje različitih pristupa prošlosti s obzirom na različiti vremenski odmak.

Razumije utjecaj prošlosti i sadašnjosti na budućnost, stečena znanja i vještine primjenjuje u svakodnevnim životnim situacijama, rješava probleme i aktivno sudjeluje u kreiranju vlastite budućnosti.

#### **ČOVJEK U PROSTORU**

Učenik se upoznaje i snalazi u različitim vrstama prostora (osobni, privatni, javni, geografski, kulturni, ekonomski, medijski, virtualni itd.). Kritički promišlja različite aspekte životnoga prostora i njihove utjecaje u osmišljavanju egzistencije pojedinca i zajednica.

Promišlja i istražuje prostor uz pomoć različitih disciplina stavljajući ga u vremenski i društveni kontekst te razvija kritički i kreativni odnos prema vrstama prostora.

Razvijajući vještine komunikacije, analize i vrednovanja te proučavajući uzroke, modele i učinak ljudskoga ponašanja i aktivnosti na prostor, donosi informirane odluke za održivost.

#### **ČOVJEK U SVIJETU**

Učenik se upoznaje s temeljnim životnim i religijsko-etičkim pogledima te razumije njihovu ovisnost o kulturno-vremenskom kontekstu. Može izraziti, objasniti i razvijati stavove u skladu sa svojim vjerskim, etičko-moralnim, kulturnim i osobnim identitetom, upoznaje se s različitim slikama svijeta, istražuje načine njihove povezanosti s društveno-kulturnim vrijednostima i praksama, povijesnim zbivanjima i pojavama te odnosom prema prirodi, istražuje njihove elemente i utjecaje u vlastitoj kulturi i zajednicama kojima pripada te osvještuje aspekte svojega kulturnog i osobnog identiteta. Prepoznaje zakonitosti vlastitoga doživljavanja i ponašanja kao i drugih, stječe samopouzdanje i suodgovornost za sve vidove vlastitoga napretka, razvija kompetencije nužne za aktivno djelovanje u društvu i pozitivan odnos i suradnju s drugima.

#### **ČOVJEK U ZAJEDNICAMA**

Učenik uči o položaju pojedinca u društvenim strukturama i procesima te o međusobnim utjecajima pojedinca i društva u prošlosti i sadašnjosti, na razinama od osobne i lokalne do globalne zajednice.

Istražuje položaj hrvatskoga društva u društvenim procesima i osvještuje vlastiti identitet, s naglaskom na razvoj svijesti o pripadanju hrvatskom i europskom kulturnom krugu te na njegovanje temeljnih vrijednosti suvremenoga demokratskoga društva. Kritički promišlja o različitim interesima unutar zajednice, angažira se u kreiranju vlastitih životnih uvjeta pridonoseći zajednici u kojoj živi, promičući ljudska prava, sudjeluje u društvenom, kulturnom, ekonomskom i političkom razvoju društva.

Istražuje i uči o socijalnim, političkim, kulturnim, religijskim i drugim različitostima u zajednici, osposobljava se za međuljudsku i međukulturalnu suradnju njegujući socijalne vrednote.

### **UMJETNIČKO PODRUČJE KURIKULUMA**

## **A. Opis umjetničkoga područja kurikuluma**

Svrha odgoja i obrazovanja u području umjetnosti jest oplemenjivanje osjetilnoga, emocionalnog i kognitivnog iskustva učenika radi doživljavanja i procjenjivanja svijeta oko sebe, razvijanje mašte kao forme mišljenja koja stvara slike mogućeg i razvijanje kreativnosti koja je izraz zdrave osobnosti odnosno samoostvarenja.

Umjetnost kao jedan od kulturnih alata dio je suvremene kulture oblikovane novomedijskim tehnologijama koje istodobno stimuliraju vizualnu, auditivnu, kinestetičku i taktilnu percepciju te prenose informacije. Te informacije utječu na kreiranje osobnoga, društvenog i kulturnog identiteta učenika pa umjetnički odgoj i obrazovanje uključuje oblikovanje vrijednosnih sustava i kritičkoga stava prema suvremenoj kulturi. U suvremenom umjetničkom djelu dolazi do prožimanja vizualne, glazbene, filmske, dramske i plesne umjetnosti te književnosti pa se učenicima osigurava interdisciplinarno i multimedijalno upoznavanje umjetnosti. Iz umjetničkoga stvaranja preuzima se komunikacijska uloga umjetnosti, odnosno kreativno izražavanje osjećaja, misli i iskustava te njihovih značenja. Uče se tehnike i metode za razvoj ideja koje se povezuju s temom, sadržajem, porukom, formom, materijalom i medijem. Na taj se način razvija kreativnost kao metakompetencija koja je preduvjet za izgradnju kvalitetnijega društva čiji su građani osposobljeni za rješavanje problema, inovacije, inicijative te poboljšanje neposredne okoline u kojoj žive. Umjetničko područje kurikuluma obuhvaća različite integracije koje se ostvaruju u učenju i poučavanju postojećih obveznih i izbornih predmeta te modula, u izvanučioničkoj nastavi, izvannastavnim i izvanškolskim aktivnostima te u različitim vrstama projekata koji su sastavni dio školskoga kurikuluma. Takvom koncepcijom procesa učenja i poučavanja kreativni proces i recepcija umjetnosti cjelovito se prožimaju u cijeloj odgojno-obrazovnoj vertikali te se horizontalno povezuju s ostalim područjima kurikuluma i među-predmetnim temama.

## **B. Odgojno-obrazovni ciljevi učenja i poučavanja umjetničkoga područja kurikuluma**

Umjetničko područje kurikuluma će:

- osigurati svakom učeniku okruženje u kojemu osjetilno, emocionalno i kognitivno iskustvo umjetnosti oplemenjuje učenike.
- osposobiti svakog učenika za komunikaciju i interakciju u kontekstu.
- omogućiti svakom učeniku izražavanje misli, osjećaja, iskustava, stavova i vrijednosti.

## **C. Domene/makrokoncepti u organizaciji umjetničkoga područja kurikuluma**

Umjetničko područje kurikuluma obuhvaća vizualnu, glazbenu, filmsku, dramsku i plesnu umjetnost te književnost. U svim umjetnostima temeljne sastavnice umjetničkoga stvaranja i recepcije umjetnosti obuhvaćaju izražavanje misli, osjećaja, iskustava, stavova i vrijednosti oblikovanjem ideja i komunikacijom putem umjetnosti, doživljaj i razumijevanje sebe i svijeta te njegovo kritičko procjenjivanje. Umjetničko područje prenosi te sastavnice u odgojno-obrazovni proces kroz tri osnovna makrokoncepta: izražavanje, izvođenje, stvaranje; doživljaj, razumijevanje, vrednovanje; komunikaciju i interakciju jezicima umjetnosti.

### **IZRAŽAVANJE, IZVOĐENJE, STVARANJE**

U središtu procesa učenja i poučavanja u umjetničkom području kurikuluma je aktivnost učenika u mediju umjetnosti. Modelirajući i modulirajući svoje vještine i sposobnosti, učenik usvaja i razvija učinkovite metode, tehnike i alate koje u poticajnom okruženju stavlja u funkciju rješavanja problema, izražavanja misli, osjećaja, iskustava, stavova i vrijednosti, razvijajući spontanost, imaginaciju i kreativni potencijal te potrebu za novim umjetničkim istraživanjem i izražavanjem. Kreativno iskustvo doživljajni je impuls koji potiče sve aktivnosti učenja u umjetničkom području i pridonosi samoostvarenju. Razvojem urođenih kreativnih osobina, drugačijih od specifičnoga umjetničkog talenta, obogaćuje se svakodnevni život te dolazi do osobnoga, moralnog, etičkog, društvenog i kulturnog razvoja. U kreativnom procesu koji omogućava i podrazumijeva komunikaciju sa samim sobom i okolinom, stimulira se učenikov emocionalni razvoj kao važna komponenta njegova cjelovita razvoja. Aktivnosti učenja i poučavanja u umjetničkom području potiču učenike na sudjelovanje u kulturnom životu lokalne i šire društvene zajednice te na stvaranje nove kulturne zbilje.

### **DOŽIVLJAJ, RAZUMIJEVANJE, VREDNOVANJE**

Postizanje pozitivnoga odnosa učenika prema umjetnosti ključna je težnja odgoja i obrazovanja u umjetničkome

području. Preduvjet za stvaranje takvoga odnosa je upoznavanje i razumijevanje umjetnosti. Doživljaj umjetnosti kao temeljno počelo procesa prihvaćanja, razumijevanja i vrednovanja umjetnosti generira sve daljnje aktivnosti učenja i poučavanja.

Stjecanje umjetničkih znanja i vještina temelji se na autentičnim umjetničkim sadržajima i podražajima. Učenicima treba omogućiti neposredan susret s umjetničkim djelom u izvornom okruženju. U procesima refleksije i evaluacije učenici razvijaju kritičko mišljenje, nove načine postupanja informacijama, sposobnost preoblikovanja početnoga uvida te lateralno mišljenje. Svrha je opisanog procesa izgradnja argumentiranog stava prema različitim kulturnim i subkulturnim fenomenima te poticanje otvorenosti i interkulturalnosti.

#### **KOMUNIKACIJA I INTERAKCIJA JEZICIMA UMJETNOSTI**

Zajednički nazivnik umjetničkoga područja je komunikacija koja obuhvaća vizualnu, auditivnu, kinestetičku i taktilnu razinu prenošenja informacija i emocija. Usvajanje komunikacijskih metoda, alata i vještina u verbalnim i neverbalnim (vizualnim, tjelesnim, tehničkim) područjima izražavanja nužno je za reagiranje i sudjelovanje u svakodnevnom novim situacijama te za suočavanje s izazovima suvremenoga svijeta. Komunikacija je omogućena usvajanjem temeljnih koncepata, jezika, tehnika i alata za izražavanje misli, osjećaja, iskustava, vrijednosti i stavova. Pritom dolazi do stvaranja novih odnosa, interakcije i prijenosa značenja te povezivanja s prethodnim i sadašnjim znanjima, iskustvima i emocijama. Ideje, asocijacije, metafore, simboli, kodovi, pojmovi i druge sastavnice postaju elementi izraza. Takav način izražavanja učeniku omogućava individualizirani i potpuniji prijenos poruke pa se ostvaruju intrinzična motivacija, osjećaj osobnoga zadovoljstva, kreiranje željenih slika sebe i identifikacija s izraženim, odnosno samoostvarenje.

## **TJELESNO I ZDRAVSTVENO PODRUČJE KURIKULUMA**

### **A. Opis tjelesnoga i zdravstvenog područja kurikuluma**

Tjelesno i zdravstveno područje zasniva se na odgojno-obrazovnim postupcima utemeljenim na kretanju, jednoj od osnovnih čovjekovih životnih potreba. Unutar ovoga područja kretanje se realizira stručno usmjerenim postupcima tjelesnoga vježbanja, koji se sastoje od probranih motoričkih sadržaja koji se poučavaju i uče, uvažavajući najnovije znanstvene spoznaje iz kineziologije i drugih relevantnih znanosti i znanstvenih disciplina. Osnovna svrha područja odnosi se na optimalizaciju tjelesnih obilježja, razvoj motoričkih i funkcionalnih sposobnosti te aktivaciju onih ljudskih osobina koje su izravno povezane sa zdravim, tjelesno aktivnim življenjem. Ostvarivanje ove svrhe postiže se poučavanjem i učenjem motoričkih znanja koja se mogu primjenjivati u različitim životnim situacijama. Time se područje povezuje sa svakodnevnom životom, što poticajno doprinosi ostvarivanju pravilnoga rasta, sazrijevanja, odgovornosti za vlastito zdravlje te samoaktualizaciji učenika u obitelji i društvu.

Prvi uvjet za ostvarenje svrhe je redovito sudjelovanje učenika u kvalitetno osmišljenom tjelesnom vježbanju tijekom svih odgojno-obrazovnih ciklusa. Drugi uvjet kojim se svrha ostvaruje jest osposobljavanje učenika za samostalno provođenje tjelesnoga vježbanja. Stoga se cjeloživotni smisao ovoga područja odnosi na tjelesno aktivno i zdravo življenje. Tijekom odrastanja svrha se ostvaruje provedbom motoričkih aktivnosti u nastavnom, izvannastavnom i izvanučioničkom odgojno-obrazovnom procesu. U zrejoj dobi ostvaruje se kompetentnim osmišljavanjem i provedbom osobnoga tjelesnog vježbanja kako bi se održale radne sposobnosti i kvaliteta življenja, a u starijoj dobi usmjerava se prema održavanju životno nužne aktivnosti organizma.

Usvajanjem znanja i vještina, razvojem odgovarajućih motoričkih i funkcionalnih sposobnosti te stjecanjem navika redovitoga vježbanja stvaraju se važne pretpostavke za očuvanje i unapređenje zdravlja kao temeljne vrijednosti tjelesnoga i zdravstvenog područja.

Sveobuhvatni smisao ovoga područja trajno teži ostvarenju kineziološkoga ideala čovjeka. On je određen visokim stupnjem zdravlja, usavršenošću motoričkih znanja, poznavanjem bitnih teorijskih znanja, pozitivnim stavom te redovitom navikom tjelesne aktivnosti povezane sa zdravljem.

### **B. Odgojno-obrazovni ciljevi učenja i poučavanja tjelesnoga i zdravstvenog područja kurikuluma**

Učenici će:

- biti osposobljeni za samostalno sudjelovanje u brojnim motoričkim aktivnostima i tjelesno aktivnom načinu života
- ovladati tjelesnim vježbama radi očuvanja i unapređenja zdravlja
- naučiti bitna teorijska znanja potrebna za daljnje samostalno učenje i stjecanje novih motoričkih kompetencija
- razviti pozitivan stav prema tjelesnim aktivnostima te promicati vrijednosti aktivnoga i zdravog načina života
- usvojiti važne socijalne vještine za aktivan i odgovoran život u društvenoj zajednici.

### **C. Domene/makrokoncepti u organizaciji tjelesnoga i zdravstvenog područja kurikuluma**

Smisao ovoga područja ostvaruje se u sklopu tri povezane domene: 1. Motoričke aktivnosti; 2. Aktivan način života; 3. Promicanje zdravlja. Nazivi domena upućuju na svojstvenosti područja koje je izravno u funkciji općega razvoja i blagostanja učenika. To se ostvaruje učenjem i poučavanjem motoričkih znanja i razvojem tjelesnih obilježja te motoričkih i funkcionalnih sposobnosti učenika.

Osim ostvarivanja svrhe područja, domene omogućavaju povezivanje različitih odgojno-obrazovnih očekivanja, čime povećavaju raznovrsnost područja. Time se ostvaruju pretpostavke za sveobuhvatno i umreženo učenje i poučavanje motoričkih znanja koja proizlaze iz posebnosti domena. Domene sadržajima povezano promiču i razvijaju sustav pozitivnih životnih stavova i vrijednosti, posebice prema tjelesnom vježbanju. Zato čine kvalitetan okvir za ovladavanje motoričkim aktivnostima koje su u funkciji promicanja zdravlja i stvaranja navika za aktivan način života.

#### **MOTORIČKE AKTIVNOSTI**

U domeni Motoričke aktivnosti ističe se kretanje kao osnovna vrijednost ovoga područja. Odnosi se na osposobljavanje učenika za učinkovitu primjenu motoričkih i teorijskih znanja. Time je tjelesno vježbanje usmjereno prema usvajanju, usavršavanju i automatizaciji raznovrsnih motoričkih znanja koja se koriste tijekom školovanja i nakon njega.

U sklopu ove domene velik broj teorijskih i motoričkih znanja pripada različitim skupinama motoričkih aktivnosti: biotičkih, prilagođenih te individualnih i timskih. Skupine ovih aktivnosti raspodjeljuju se i usklađuju po odgojno-obrazovnim ciklusima prema mogućnostima učenika. Na taj način omogućava se učenje različitih motoričkih aktivnosti čijim svladavanjem se ciljano ostvaruje motorička kompetentnost učenika.

#### **AKTIVAN NAČIN ŽIVOTA**

Domena Aktivan način života svojim je sadržajima usmjerena na razvoj pozitivnoga stava prema tjelesnom vježbanju, važnom preduvjetu za ostvarivanje zdravoga načina življenja. U sklopu ove domene posebno je naglašeno učenje motoričkih aktivnosti koje imaju veliku mogućnost primjene u svakodnevnom životu tijekom školovanja i nakon njega s ciljem kratkoročnoga i dugoročnog stjecanja i održavanja poželjnih navika radi ostvarenja kvalitetnijega načina življenja. Motoričkim aktivnostima koje određuju ovu domenu mogu se učinkovito mijenjati i razvijati tjelesna obilježja te motoričke i funkcionalne sposobnosti u najpogodnijim razvojnim razdobljima. Osim toga, sadržaji domene značajno su usmjereni prema postizanju i/ili održavanju optimalne razine tjelesne (kondicijske) spremne. Naziv i usmjerenost domene upozoravaju na njezinu cjeloživotnu važnost.

#### **PROMICANJE ZDRAVLJA**

Domena Promicanje zdravlja obuhvaća vježbe i postupke koji imaju za cilj sprječavanje oštećenja sustava organa za kretanje te smanjenje rizika od preranoga razvoja bolesti i stanja prouzročenih smanjenim kretanjem. Aktivnostima koje tvore ovu domenu izravno se omogućava povećanje razine zdravlja. To se postiže sadržajima koji se odnose na stvaranje higijenskih navika početkom školovanja, ispravno držanje tijela, pravilne tjelesne stavove

ve, održavanje radnih sposobnosti učenika tijekom školovanja, na posebnosti vježbanja u odnosu na različita zanimanja i drugo. Time se izravno doprinosi ispunjenju onih potreba učenika koje se odnose na očuvanje i unaprjeđenje zdravlja, nezamjenjivog čimbenika svih ljudskih aktivnosti.

## **DODATAK B – MEĐUPREDMETNE TEME**

## OSOBN I SOCIJALNI RAZVOJ

### A. Opis međupredmetne teme Osobni i socijalni razvoj

Osobni i socijalni razvoj je međupredmetna tema koja potiče cjeloviti razvoj djece i mladih osoba s ciljem izgradnje zdrave, samopouzdanе, kreativne, produktivne, zadovoljne i odgovorne osobe, sposobne za suradnju i doprinos zajednici. To je preduvjet ostvarivanja svih odgojno-obrazovnih očekivanja i profesionalnoga razvoja. Osigurava uvjete za razvoj osobe koja je sposobna upravljati svojim emocionalnim, mentalnim, duhovnim i tjelesnim potencijalima s osjećajem nade i optimizmom. Na društvenoj razini pomaže uspostavi i održavanju zdravih socijalnih odnosa te mlade osobe priprema za njihove uloge u obitelji, radnoj okolini i društvu.

Pridonosi razvoju osobnoga, kulturnog i nacionalnog identiteta, ali i identiteta osobe kao člana globalne svjetske zajednice koji uvažava različitosti i vidi ih kao priliku za učenje. Razvija solidarnost, potiče empatiju i osjetljivost za potrebe drugih osoba, u neposrednoj socijalnoj okolini i globalno. Uključuje razvoj odgovornoga ponašanja te brigu za osobno zdravlje, postignuća, kvalitetu života i odnose koje razvija.

Podrška zdravom razvoju djece i mladih osoba ne odnosi se samo na teme koje će se poučavati, nego i na odnose u odgojno-obrazovnom procesu, komunikaciju i metode rada. Osobni i socijalni razvoj, kao jedna od ključnih kompetencija, podrazumijeva odnose međusobnoga uvažavanja i aktivno sudjelovanje svih sudionika odgojno-obrazovnoga procesa.

Poučavanjem usmjerenim na dijete i mladu osobu te odabirom razvojno primjerenih aktivnosti stvaraju se uvjeti za ostvarenje osobnih potencijala.

Odgojno-obrazovna očekivanja ove međupredmetne teme ostvaruju se u sklopu svih predmetnih kurikuluma i kurikuluma međupredmetnih tema u svim odgojno-obrazovnim ciklusima. Nositelji ostvarivanja očekivanja i cijeljeva su odgojno-obrazovni djelatnici u suradnji s obitelji i zajednicom.

### B. Odgojno-obrazovni ciljevi učenja i poučavanja međupredmetne teme

#### Osobni i socijalni razvoj

Djeca i mlade osobe će kao rezultat poučavanja međupredmetne teme razvijati:

- sliku o sebi, samopoštovanje i samopouzdanje, prepoznavanje, prihvaćanje i upravljanje emocijama i ponašanjima
- empatiju te uvažavanje i prihvaćanje različitosti
- socijalne i komunikacijske vještine, suradnju i timski rad
- odgovorno ponašanje prema sebi i drugima u zajednici, donošenje odluka te planiranje budućega obrazovanja, strategije rješavanja problema i uspješnoga suočavanja sa stresom.

## **C. Domene/makrokoncepti u organizaciji kurikuluma međupredmetne teme**

### **Osobni i socijalni razvoj**

#### **DOMENA "JA"**

Svrha domene "Ja" odnosi se na upoznavanje i prihvaćanje samoga sebe, razvoj inicijative, ustrajnosti, samokontrole i odgovornosti radi ostvarivanja osobnih potencijala i pronalaženja vlastitog puta i zadovoljstva u životu.

Domena "Ja" obuhvaća:

- opisivanje i prihvaćanje sebe i svojih osobina - tko sam
- procjenjivanje vlastitih prednosti i nedostataka - što mogu
- prepoznavanje, izražavanje i kontroliranje svojih osjećaja/emocija i ponašanja
- razvijanje vlastitoga potencijala u skladu sa željama i interesima
- planiranje aktivnosti i postavljanje prioriteta
- upravljanje obrazovnim i profesionalnim putem.

#### **DOMENA "JA I DRUGI"**

Svrha je domene "Ja i drugi" razvoj socijalnih i emocionalnih vještina koje doprinose boljoj emocionalnoj prilagodbi i mentalnom zdravlju djece i mladih. Socijalno kompetentna djeca i mladi imaju više pozitivnih odnosa s vršnjacima i odraslima i bolji uspjeh u školi.

Domena "Ja i drugi" obuhvaća:

- prepoznavanje i uvažavanje potreba i osjećaja drugih, aktivno slušanje, davanje i primanje informacija
- razumijevanje ponašanja i razvijanje uvažavajućih odnosa s drugima, sposobnost uviđanja posljedica svojih i tuđih stavova i postupaka
- suradničko učenje/timski rad, prihvaćanje pravila, uzajamno pomaganje, prihvaćanje različitosti, suradnju u ostvarivanju zajedničkih ciljeva
- nenasilno rješavanje sukoba
- vještine prezentacije, samoprezentacije; samozastupanje, zastupanje prava drugih

#### **DOMENA "JA I DRUŠTVO"**

Svrha je domene "Ja i društvo" razvoj svijesti o pripadanju i vlastitoj ulozi u društvu, razumijevanje odnosa pojedinca i društva. Djeca i mlade osobe potiču se na aktivni i konstruktivni doprinos grupi, školi i zajednici te prihvaćanje društvenih normi i pravila. Proširuju svoja iskustva povezivanjem, pomaganjem i pokazivanjem solidarnosti onima kojima je pomoć potrebna.

Domena "Ja i društvo" obuhvaća:

- razumijevanje međuovisnosti pojedinca i društva te načina kako uspješno doprinositi zajednici
- razumijevanje i prihvaćanje društvenih normi i pravila
- razvijanje kulturnoga identiteta
- učenje strategija zaštite od potencijalnih opasnosti
- razvijanje kritičkoga odnosa prema društvenim pojavama i procesima.

## ZDRAVLJE

### A. Opis međupredmetne teme Zdravlje

Uvođenjem međupredmetne teme Zdravlje u nacionalni kurikulum sustavno, kontinuirano i pozitivno se utječe na zdravlje djece i mladih.

Razvoj kurikulumuma ove međupredmetne teme vođen je sljedećim vrijednostima i razmatranjima:

1. Pristup zdravlju je sveobuhvatan, sukladno definiciji Svjetske zdravstvene organizacije koja zdravlje smatra tjelesnim, mentalnim i socijalnim blagostanjem, a ne samo odsutnošću bolesti.
2. Zdravlje je jedna od temeljnih vrijednosti odgoja i obrazovanja (*Okvir nacionalnoga kurikulumuma*).
3. Ulaganje u zdravlje temeljna je vrijednost i pretpostavka za razvijanje ostalih temeljnih vrijednosti ONK-a, a to su: znanje, solidarnost, identitet, odgovornost, integritet, poštivanje, zdravlje, poduzetnost te doprinos svim drugih vrijednostima ONK-a: očuvanje prirode i čovjekova okoliša, humanost, odgovornost prema sebi samome, drugima i društvu u cjelini.
4. Naglasak na važnosti cjeloživotne brige o zdravlju, očuvanja i unaprjeđenja zdravlja, sprječavanja bolesti, posljedica bolesti, invaliditeta i prijevremene smrti.

Svrha učenja i poučavanja ove međupredmetne teme jest pružiti znanje i osposobiti učenika da sam preuzme brigu o svome zdravlju. Uključuje motiviranje i pružanje znanja i potpore za usvajanje zdravih stilova života i odgovornoga ponašanja te razvoj zdravstvene pismenosti. U širem smislu ova tema pruža zdravstveno obrazovanje za razumijevanje uloge okolišnih čimbenika te koncepta zdravlja kao preduvjeta i pokazatelja održivoga razvoja društva, odnosno vodećega resursa i ulaganja u budućnost. U užem smislu utječe na usvajanje zdravih, a izbjegavanje štetnih navika. Ove dvije dimenzije su povezane jer odgovornim ponašanjem pojedinci (učenici) štite sebe i druge, a vodeći brigu o sebi, pomažu u razvoju zdravijega i sigurnijeg društva i okoliša. Sadržaji se zasnivaju na znanstvenim spoznajama, a poučavaju se u sklopu svih predmeta i međupredmetnih tema, izvannastavnih i projektnih sadržaja te promicanjem kulture zdravoga života u školskom okruženju.

### B. Odgojno-obrazovni ciljevi učenja i poučavanja međupredmetne teme Zdravlje

Kako bismo postigli glavni cilj, postavili smo sljedećih šest odgojno-obrazovnih ciljeva i poučavanja međupredmetne teme:

- razumjeti važnost zdravlja kao preduvjeta i pokazatelja održivoga razvoja društva u cjelini
- promicati i razvijati odgovoran pristup prema osobnom zdravlju te razvijati odgovoran i solidaran odnos prema zdravlju drugih ljudi
- prepoznati, razumjeti i izabrati zdrave životne navike i ponašanja, izbjegavati navike i ponašanja štetne za zdravlje i sigurnost te sprječavati i ublažavati posljedice narušenoga zdravlja
- usvojiti znanja i vještine kako pomoći sebi i drugima te kada i kako potražiti stručnu pomoć
- razviti zdravstvenu pismenost, odnosno upoznati i osposobiti za odabir pouzdanih informacija, razumjeti ih te koristiti za unaprjeđenje zdravlja i donošenje zdravstveno ispravnih odluka
- usvojiti osnovna znanja i vještine za pozitivan stav i odgovorno ponašanje usmjereno prema zdravlju, koje doprinosi očuvanju i unaprjeđenju tjelesnoga, mentalnog, emocionalnog i socijalnog zdravlja te osiguranju i poboljšanju kvalitete života.

### C. Domene/makrokoncepti u organizaciji kurikulumuma međupredmetne teme Zdravlje

Međupredmetna tema Zdravlje sastoji se od tri domene: Tjelesno zdravlje, Mentalno i socijalno zdravlje te Pomoć i samopomoć. Pristup je holistički te obuhvaća očuvanje zdravlja i kvalitetu života, humane odnose među ljudima, prihvaćanje i uvažavanje različitosti, pomaganje potrebitima, prevenciju rizičnih i nasilničkih ponašanja te kulturu društvene komunikacije. U domenama Tjelesno zdravlje te Mentalno i socijalno zdravlje teme su koncipirane prema dobi – od malih preko adolescencije do odraslih. U domeni Pomoć i samopomoć redoslijed tema određuje se izvedbenim kurikulumom.



**DOMENA TJELESNO ZDRAVLJE** usmjerena je usvajanju osnovnih znanja i vještina o rastu i razvoju ljudskoga tijela te čimbenicima očuvanja tjelesnoga zdravlja: pravilna prehrana i tjelesna aktivnost, osobna higijena i higijena okoline, očuvanje reproduktivnoga zdravlja s naglaskom na razvoj svijesti o važnosti osobne odgovornosti u sprječavanju spolno prenosivih bolesti i neželjene trudnoće. Cilj je utjecati na prepoznavanje zdravstvenih rizika te uravnoteženi rast, razvoj i tjelesno zdravlje djece i mladih te ponuditi izbor zaštitnih ponašanja kojima jačaju svoje potencijale, samopouzdanje i samokontrolu te svjesno preuzimaju odgovornost za vlastite odluke.

**DOMENA MENTALNO I SOCIJALNO ZDRAVLJE** usmjerena je na učenika - pojedinca, kao dio zajednice, koji ostvaruje svoje potencijale, nosi se sa životnim stresom, ima pravo na rad i školovanje te je sposoban stvarati i pridonositi zajednici. Cilj je osnažiti osobne kompetencije učenika kako bi živio u okolini koja mu pruža osjećaj zadovoljstva i sigurnosti.

**DOMENA POMOĆ I SAMOPOMOĆ** usmjerena je prvenstveno razvoju zdravstvene pismenosti učenika koja podrazumijeva usvajanje osnovnih znanja i vještina o najčešćim bolestima, poremećajima i ozljedama, samopomoći i prvoj pomoći te o ulozi i funkcioniranju zdravstvenih službi. Ova domena daje smjernice i preporuke kod kojih zdravstvenih smetnji je moguća pomoć i samopomoć, a kada je nužno zatražiti stručnu pomoć, o obvezama iz zdravstvene zaštite te razvija pozitivan stav o važnosti pomaganja drugima, uključujući mjere prve pomoći kod ozljeda i štetnih čimbenika okoliša, kao i i humanosti darivanja krvi, tkiva i organa. Zaštita od ozljeda i štetnih čimbenika u okolišu te prva pomoć kod ozljeđivanja sastavni su dio ove domene.

## ODRŽIVI RAZVOJ

### A. Opis međupredmetne teme Održivi razvoj

Međupredmetna tema Održivi razvoj obuhvaća sve tri dimenzije održivosti - okolišnu, društvenu i ekonomsku te njihovu međuovisnost. Priprema učenike za prikladno djelovanje u društvu radi postizanja osobne i opće dobrobiti.

Sve je više znanstvenih dokaza o snažnom utjecaju ljudske populacije na prirodne sustave te povećanju ekonomske nejednakosti i nemogućnosti mnogih ljudi da odlučuju o svojoj sudbini. Postalo je nužno da čovjek svoje djelovanje uskladi s mogućnostima prirodnih sustava, odnosno da implementira principe održivoga razvoja. Stoga obrazovanje ima odgovornost pridonijeti stvaranju društva koje se temelji na održivosti.

Međupredmetna tema Održivi razvoj pruža učeniku spoznaje o izazovima modernoga vremena na globalnoj i lokalnoj razini, raznolikosti, održivosti resursa, granici opterećenja, ljudskim potencijalima, osobnim i zajedničkim pravima i odgovornosti. Podržava razvoj temeljnih vještina kao što su praktičnost, poduzetnost, inovativnost, kritičko mišljenje, sposobnost prilagodbe na promjene i rješavanje problema.

Primjenom praktičnoga rada učenike se potiče na ponašanja kao što su odgovorno korištenje prirodnih zaliha i energije, korištenje lokalno proizvedene hrane, racionalno postupanje otpadom, uporaba iskorištenih materijala, aktivni rad i suradnja u zajednici.

Međupredmetna tema Održivi razvoj svojim specifičnim doprinosima snažno podupire razvoj svih vrijednosti koje *Okvir nacionalnoga kurikulum*a posebno izdvaja i naglašava: znanje o funkcioniranju i složenosti prirodnih sustava te posljedicama ljudskih aktivnosti; solidarnost prema drugim ljudima, okolini i cjelokupnom životnom okruženju te odgovornost prema budućim generacijama. Ova međupredmetna tema pridonosi razvoju osobnoga identiteta, prepoznavanju i poštivanju nacionalne prirodne i kulturne baštine uz istodobno uvažavanje različitosti, drukčijih načina razmišljanja i življenja. Bitno mjesto unutar međupredmetne teme Održivi razvoj imaju i vrijednosti integriteta i poduzetnosti, odnosno slobodno i otvoreno izražavanje mišljenja i djelovanje u skladu s načelima održivosti.

Učenjem i poučavanjem međupredmetne teme Održivi razvoj nastoji se podići svijest i produbiti razumijeva-

nje o svim pitanjima koja se odnose na održivost; pomaže se učeniku kritički razmotriti moguća rješenja i pravce djelovanja prema održivosti, omogućava mu da djeluje i bira održivo ponašanje u svakodnevnom životu i u školi te njeguje vještine i osobine koje pridonose razvoju pravednoga društva. Učenjem i poučavanjem međupredmetne teme Održivi razvoj učenici se osposobljavaju za samostalno i odgovorno odlučivanje o pitanjima važnima za njih same i društvo u cjelini.

Međupredmetna tema Održivi razvoj prožima cjelokupni rad škole i prepoznatljiva je u kurikulumu škole. Ostvaruje se u sklopu obaveznih i izbornih predmeta, sata razrednika, integrirane nastave, projekata, terenske nastave i izvannastavnih aktivnosti te je povezana s ostalim međupredmetnim temama i područjima kurikuluma.

## **B. Odgojno-obrazovni ciljevi učenja i poučavanja međupredmetne teme Održivi razvoj**

Odgojno-obrazovni ciljevi učenja i poučavanja međupredmetne teme Održivi razvoj su:

- stjecanje znanja o raznolikosti prirode i razumijevanje složenih odnosa između ljudi i okoliša, razvijanje kritičkoga mišljenja te osobne i društvene odgovornosti nužne za održivost
- promišljanje i stjecanje spoznaja o uzrocima i posljedicama ljudskoga utjecaja na prirodu, koje pridonose razvoju svih oblika mišljenja, osobito kreativnoga razmišljanja i rješavanja problema
- razvijanje solidarnosti, empatije prema ljudima i odgovornosti prema svim živim bićima i okolišu te motivacije za djelovanje na dobrobit okoliša i svih ljudi
- aktivno djelovanje u školi i zajednici radi prepoznavanja potreba, osmišljavanja adekvatnih i inovativnih rješenja te konkretnoga doprinosa zajednici
- poticanje razmišljanja orijentiranog k budućnosti i razvijanje osobne odgovornosti prema budućim generacijama, što je preduvjet za stvaranje društva temeljenoga na održivom razvoju.

## **C. Domene/makrokoncepti u organizaciji kurikuluma međupredmetne teme Održivi razvoj**

Domene su oblikovane na takvoj razini općenitosti i širine koja omogućava obuhvaćanje temeljnih područja međupredmetne teme Održivi razvoj. Nastojala se izbjeći podjela uobičajena u diskursu održivoga razvoja (okoliš, društvo, ekonomija) jer taj prevladani koncept više nije u stanju ispuniti ulogu osiguranja kvalitetnoga života u okvirima nosivih kapaciteta ekosustava. Potrebe i izazovi 21. stoljeća traže od nas da održivi razvoj, osim teoretskoga pozicioniranja, ostvarimo i kao praktičan i primjenjiv alat za življenje koji može funkcionirati i slojevito i fokusirano. Ovakav je pristup doveo do određivanja triju domena - Povezanost, Djelovanje i Dobrobit - koje djeluju kao integralna cjelina. Zajedno ispunjavaju ulogu temeljnih koncepata za uspješno i primjenjivo učenje i poučavanje o održivom razvoju u 21. stoljeću. Pritom Povezanost obuhvaća temeljna načela održivosti i međuovisnosti u ekosustavima, Djelovanje obuhvaća potrebu aktivnoga širenja i primjene prikladnih znanja i vještina za održivo življenje, a Dobrobit obuhvaća prava i odgovornosti u ostvarivanju željenoga cilja: dobrobiti za sve ljude, okoliš i buduće generacije.

Povezanost odgovara na pitanje što, Djelovanje na pitanje kako, a Dobrobit na pitanje zašto.

Spoznaja i učenje o povezanosti svega u mreži života na našem planetu pomaže nam da nađemo adekvatno djelovanje usmjereno na rješavanje problema, što zajedno dovodi do mogućnosti ostvarenja opće dobrobiti.

### **POVEZANOST**

Povezanost zauzima središnje mjesto održivoga razvoja jer bez znanja o mreži života u ekosustavima i njihovoj međusobnoj povezanosti nije moguće djelovati održivo u ljudskim zajednicama. Treba izgrađivati svijest o povezanosti jer je ona temelj shvaćanja važnosti svjetskih ekosustava i prirodnih resursa za ostvarivanje najboljega u ljudskim potencijalima i osiguranje dobre kvalitete života. Riječ je o najvećem izazovu naše generacije – kako načela ekosustava temeljena na povezanosti i ravnoteži primijeniti na djelovanje našega društva i civilizacija.

Povezanost nas uči razmišljati na više razina i u više slojeva. Uči nas ravnoteži između potrebe očuvanja naših osobnih, regionalnih ili nacionalnih identiteta i poštovanja tuđih, čini nas sposobnima imati globalni pogled na održivi razvoj i uskladiti ga s djelovanjem na lokalnoj razini. Svijest o međusobnoj povezanosti svega na našem planetu omogućava nam poimanje nužnosti pravedne raspodjele i održivoga korištenja prirodnih resursa kako bismo ostali unutar granica opterećenja i iskorištavanja svjetskih ekosustava za naše potrebe.

**DJELOVANJE**

Održivi razvoj ne postoji bez aktivnoga odnosa prema samome sebi i svijetu koji nas okružuje. Aktivni odnos ima za cilj pomoći u izgradnji samopouzdanja i samopoštovanja jer je samo takva osoba sposobna djelovati u svijetu prema održivim i pravednim načelima. Glavni je cilj osnažiti pojedinca znanjem i vještinama, pouzdanjem i empatijom kako bi bio u stanju aktivno i kvalitetno reagirati na izazove u svijetu, odnosno imati sposobnost prilagodbe na promjene i sposobnost proaktivnoga reagiranja prema njima. Odgoj i obrazovanje za održivi razvoj razvija praktične vještine za ostvarivanje kvalitetne promjene i rješavanje problema s kojima se suočava naš svijet. Trenutačno stanje u svijetu i postojeći trendovi traže da obrazovni proces osigura prostor za razvoj kritičkoga mišljenja i preispitivanje načina po kojima funkcioniraju današnja društva. Potrebno nam je učenje i poučavanje koje podržava inicijativu i poduzetnost, nudeći primjenjive i ostvarive, inovativne i kreativne modele održivoga razvoja. Djelovanje za održivi razvoj i prema njemu treba biti prikladno, a to znači utemeljeno na shvaćanju prava i odgovornosti koje imamo u odnosu na solidarno i brižno gospodarenje prirodnim resursima.

**DOBROBIT**

Znanja i osviještenost o povezanosti u ekosustavima i ljudskim zajednicama te potreba prikladnoga djelovanja pri korištenju prirodnih resursa za najveći broj ljudi osiguravaju dobrobit i zadovoljstvo kvalitetom života. Težnja da svaki čovjek na planetu ima pravo na kvalitetan život cilj je svake smislene i odgovorne aktivnosti. Održivi razvoj u ovom se kontekstu shvaća kao proces osiguranja i povećanja dobrobiti ljudi u okvirima kapaciteta ekosustava. Treba izgraditi poticajnu okolinu za postizanje dobrobiti na osobnoj razini, ali viši je cilj postizanje dobrobiti na razini zajednice i društva. Usmjerenost na cjelinu pomaže osigurati mjerljive rezultate koji su viši od pukoga zbroja pojedinačnih djelovanja. Izgradnja kapaciteta i osnaživanje za širenje dobrobiti u društvu unutar obrazovnoga procesa nalazi svoju primjenu u poučavanju o naprednim i novim ekonomskim razvojnim modelima. Ekonomija koja širi dobrobit prihvaća poredak stvari prema kojemu profit dolazi nakon osiguranja ravnoteže i kvalitete ekosustava, odnosno potrebe ljudi za zdravim i sigurnim životom koji ih ispunjava.

**UČITI KAKO UČITI****A. Opis međupredmetne teme Učiti kako učiti**

Znanstveni, tehnološki i društveni razvoj iz dana u dan nam postavlja nove izazove koji zahtijevaju nova znanja, vještine i vrijednosti. Dinamika ovih promjena u središte stavlja proces cjeloživotnoga učenja i mijenja ulogu obrazovnoga sustava koji učenicima treba pružati podršku u stjecanju onih kompetencija koje će im omogućiti uspješan profesionalni i osobni život. Učiti kako učiti jedna je od takvih kompetencija koja omogućava cjeloživotno učenje u različitim okruženjima. Kompetencija Učiti kako učiti obuhvaća sposobnost organiziranja i reguliranja vlastitoga učenja, pojedinačno i u skupini. Ona uključuje sposobnost učinkovitoga upravljanja vlastitim učenjem, rješavanja problema, usvajanja, obrade i vrednovanja informacija te njihova povezivanja u složene cjeline novoga znanja i vještina koje su primjenjive u različitim kontekstima – kod kuće, na poslu, u obrazovanju i usavršavanju. U svojoj osnovi Učiti kako učiti znatno pridonosi cjeloživotnom učenju i upravljanju obrazovnim i profesionalnim putem pojedinca.

Sustavno razvijajući ovu kompetenciju u različitim predmetima i područjima, učenici uče upravljati svojim procesima učenja, emocijama i motivacijom, upoznaju sebe kao učenika i stječu vještine samostalnoga učenja. Bolje i lakše povezuju znanja iz različitih područja u cjeline znanja koje mogu uspješno primjenjivati u različitim situacijama. Time se postiže proaktivan odnos prema učenju - učenici postaju njegovi aktivni sudionici i kreatori te se povećava intrinzična motivacija koja je u osnovi samoreguliranoga učenja. Ono u čemu su uspješni, učenici vole raditi i rade češće. Na taj način učenje i znanje ugrađuju u svoj sustav vrijednosti jer vide njihovu svrhu te ih povezuju s osobnim i profesionalnim razvojem i svojom ulogom kompetentnih građana.

## **B. Odgojno-obrazovni ciljevi učenja i poučavanja međupredmetne teme Učiti kako učiti**

Osnovni odgojno-obrazovni cilj učenja i poučavanja međupredmetne teme Učiti kako učiti jest kod učenika razviti aktivan pristup učenju i pozitivan stav prema učenju te ga osposobiti za primjenu stečenoga znanja i vještina u različitim situacijama i kontekstima. Ovaj osnovni cilj razložen je u nekoliko podciljeva:

- učenik koristi različite strategije učenja i upravljanja informacijama koje su temelj za razvoj ostalih vrsta pismenosti te za kritički i kreativni pristup rješavanju problema
- učenik upravlja vlastitim učenjem tako što postavlja ciljeve učenja, planira i odabire pristup učenju te prati, prilagođava i samovrednuje proces i rezultate učenja
- učenik prepoznaje vrijednost učenja i pokazuje interes za učenje, prepoznaje svoje motive za učenje, razumije i regulira vlastite emocije tako da potiču učenje te razvija pozitivnu sliku o sebi kao učeniku
- učenik stvara prikladno fizičko i socijalno okruženje koje djeluje poticajno i podržavajuće na učenje.

## **C. Domene/makrokoncepti u organizaciji kurikuluma međupredmetne teme Učiti kako učiti**

Učenici će biti uspješni u učenju ako su u središtu svih aktivnosti učenja i poučavanja u školi. Uspješan proces učenja odvija se u međuodnosu kognitivnih i metakognitivnih procesa, motivacije i emocija te omogućava učenicima da napreduju u preuzimanju odgovornosti i kontrole nad vlastitim učenjem. Uspješni učenici imaju pozitivnu sliku o sebi, prepoznaju vrijednost učenja u vlastitom životu i vlastite interese za pojedina područja učenja. Oni usvajaju strategije koje im omogućuju uspješno upravljanje informacijama, rješavanje problema te razvoj kreativnoga i kritičkog mišljenja. Postavljaju visoke, ali dostižne ciljeve učenja i sukladno njima uspješno planiraju i organiziraju vlastito učenje. Uspješni učenici prate i vrednuju vlastiti napredak u učenju te prema potrebi mijenjaju i prilagođavaju svoj pristup učenju. Znaju kako se motivirati za učenje i ustraju u ulaganju truda u učenje. Mogu se nositi sa situacijama neuspjeha i regulirati negativne emocije koje se javljaju u učenju. Oni dobro upravljaju svojim vremenom za učenje i prilagođavaju fizičku okolinu na način koji će podržati učenje. Da bi uspješno učili, učenici moraju imati razvijene vještine suradnje s drugim učenicima, ali i učiteljima. Drugim riječima, učenje će biti uspješno onda kada učenici odabiru i uspješno koriste različite strategije učenja i upravljanja informacijama, nadgledaju vlastito učenje i reguliraju vlastite emocije i motivaciju u situacijama učenja, organiziraju svoje okruženje za učenje te uspješno surađuju s drugima u svojoj okolini za učenje.

Kurikulum međupredmetne teme Učiti kako učiti organiziran je u četiri domene:

1. Primjena strategija učenja i upravljanja informacijama
2. Upravljanje vlastitim učenjem
3. Upravljanje emocijama i motivacijom u učenju
4. Stvaranje okruženja za učenje.

## **PODUZETNIŠTVO**

### **A. Opis međupredmetne teme Poduzetništvo**

Međupredmetna tema Poduzetništvo uvodi se kao novi sadržaj u cjelokupni hrvatski odgojno-obrazovni sustav, čime se od najranije dobi osnažuje i potiče proces usvajanja poduzetničkoga mišljenja i djelovanja.

Poduzetništvo predstavlja sposobnost pojedinca „da ideje pretvara u djela“, podrazumijeva kreativnost, inovativnost, sposobnost uočavanja i iskorištavanja prilika, razumno preuzimanje rizika te sposobnost planiranja, organiziranja i vođenja projekata kako bi se postigli postavljeni ciljevi.

Poduzetnost je sastavni dio ove teme. Određuje ju proaktivan stav svake osobe prema svemu što radi, aktiviranje osobnih potencijala na kreativan, konstruktivan i inovativan način u različitim područjima života te u različitim društvenim ulogama. Poduzetnost unaprjeđuje osobni rast mladih, pomaže im da postanu uspješni učenici, samosvjesni pojedinci i odgovorni građani, učinkovito doprinose društvu i gospodarstvu te pronadu i razumiju svoju ulogu u svijetu. Poduzetnost se razvija u svim nastavnim predmetima i izvannastavnim aktivnostima, u sklopu svih ciklusa, kao jedna od temeljnih vrijednosti obrazovanja.

Svrha je učenja i poučavanja međupredmetne teme Poduzetništvo razvijanje poduzetničkoga načina promišljanja i djelovanja u svakodnevnome životu i radu, stjecanje radnih navika, usvajanje elementarne ekonomske i financijske pismenosti te razvoj karakteristika poduzetne osobe osposobljene za prepoznavanje prilika i mogućnosti samoaktualizacije.

Škola podržava stvaranje poticajnoga okružja za provođenje i razvoj ove međupredmetne teme te obrazovni rad povezuje s lokalnom/regionalnom zajednicom, njezinim gospodarstvom i tržištem rada, i to radi unaprjeđenja procesa stjecanja poduzetničke kompetencije mladih i zadovoljavanja potreba sredine u kojoj djeluje.

## **B. Odgojno-obrazovni ciljevi učenja i poučavanja međupredmetne teme Poduzetništvo**

Odgojno-obrazovni ciljevi definirani su osnovnom svrhom međupredmetne teme Poduzetništvo – unaprjeđivanjem poduzetničke kompetencije mladih s ciljem podizanja njihovih općih i radnih kapaciteta te, u konačnici, podizanja općega gospodarskog prosperiteta društva u cjelini. Ciljevi su:

- biti otvoren za nove ideje i mogućnosti, stvarati inovativna, konkurentna i kreativna rješenja, stvarati prilike, a ne čekati ih
- razviti organizacijske i upravljačke sposobnosti te sposobnost donošenja odluka
- razviti upornost, pozitivan odnos prema radu i radne navike, sposobnost samoprocjene i kritičkoga mišljenja
- razviti komunikacijske vještine, upoznati pravila učenja i rada u interkulturalnom okruženju
- usvojiti proces izrade projektnih prijedloga i upravljanje projektima, definiranja i rješavanja problema
- razumjeti ekonomsko okružje, razviti ekonomsku i financijsku pismenost, upoznati temeljne ekonomske koncepte (stvaranje nove vrijednosti)
- ponašati se društveno odgovorno
- usvojiti temeljna znanja iz područja svijeta rada i poslovanja u svrhu razvoja karijere; prepoznavati potrebu i prilike za cjeloživotno učenje.

## **C. Domene/makrokoncepti u organizaciji kurikuluma međupredmetne teme Poduzetništvo**

Odgojno-obrazovna očekivanja izražena su u tri domene: Promišljaj poduzetnički, Djeluj poduzetnički te Ekonomska i financijska pismenost.

### **PROMIŠLJAJ PODUZETNIČKI**

Domena Promišljaj poduzetnički veže se uz razvoj poduzetničkoga načina mišljenja i razvoj poduzetnih osoba, što bi u trebalo rezultirati stvaranjem samosvjesnih proaktivnih mladih ljudi koji imaju vjeru u sebe, usmjerenost, kreativnost, sustavan pristup problemu, toleranciju rizičnih i neizvjesnih situacija te širu perspektivu društvene i gospodarske stvarnosti.

### **DJELUJ PODUZETNIČKI**

Domena Djeluj poduzetnički odnosi se na kreiranje projektnih prijedloga za što je potrebno razumijevanje temeljnih ekonomskih i financijskih koncepata. Ključni dijelovi ove domene su stvaranje tima i timski rad, iskustveno učenje i razvoj poduzetničke ideje.

### **EKONOMSKA I FINANCIJSKA PISMENOST**

Domena Ekonomska i financijska pismenost uvodi djecu i mlade osobe u svijet rada i financija. Omogućava im osnovno razumijevanje ekonomije i gospodarstva, ljudskoga rada i stvaranja nove vrijednosti te uloge novca u osobnom i gospodarskom životu.

## UPORABA INFORMACIJSKE I KOMUNIKACIJSKE TEHNOLOGIJE

### A. Opis međupredmetne teme Uporaba informacijske i komunikacijske tehnologije

Međupredmetna tema Uporaba informacijske i komunikacijske tehnologije obuhvaća učinkovito, primjereno, pravodobno, odgovorno i stvaralačko služenje informacijskom i komunikacijskom tehnologijom u svim predmetima i područjima te na svim razinama obrazovanja. U obrazovnom okružju tehnologija postaje sredstvo koje obogaćuje i omogućava različita iskustva učenja. Djeci i mladima je podrška za samostalno, svjesno, kreativno i odgovorno učenje i ostvarivanje odgojno-obrazovnih očekivanja. Služeći se tehnologijom, odlučuju gdje će, kada i na koji način učiti, što uvelike doprinosi razvijanju osjećaja odgovornosti, doživljaja vlastitoga integriteta i digitalnoga identiteta.

Valjana uporaba tehnologije jedan je od preduvjeta za djelotvorno sudjelovanje i odlučivanje u digitalnome dobu. Poučavanje i učenje potpomognuto računalima i drugim digitalnim uređajima, smješteno u stvarnim, ali i virtualnim učionicama i računalnim oblacima, uvelike pridonosi razvijanju digitalne, informacijske, računalne i medijske pismenosti djece i mladih. Stoga školsko okružje svima, bez obzira na sredinu iz koje dolaze, treba omogućiti jednako i ravnopravno služenje suvremenom tehnologijom.

Ova međupredmetna tema kod učenika razvija istraživački duh vezan uz pretraživanje i obradu informacija te njihovo kritičko promišljanje i vrednovanje. Učenici dobivaju priliku izraziti svoju kreativnost i inovativnost predstavljanjem svojih ideja i stvaranjem novih sadržaja te iskazati svoju originalnost kombiniranjem i preuređivanjem postojećih znanja i sadržaja. Učenici mogu komunicirati i iskusiti suradnju s vršnjacima iz različitih kulturnih krugova. Samopouzdanje i sigurnost u uporabi računala i elektroničkih izvora doprinose osobnoj i društvenoj dobrobiti.

S pomoću informacijske i komunikacijske tehnologije učitelji mogu kreativno i inovativno nadopuniti tradicionalne nastavne metode, dinamičnije ostvariti, pratiti i vrednovati proces poučavanja te individualizirati pristup svakom učeniku.

### B. Odgojno-obrazovni ciljevi učenja i poučavanja međupredmetne teme Uporaba informacijske i komunikacijske tehnologije

Učenje i poučavanje ove teme osigurava djeci i mladima, odgajateljima, učiteljima i stručnim suradnicima prilike u kojima će:

- primijeniti informacijsku i komunikacijsku tehnologiju za obrazovne, radne i privatne potrebe
- odgovorno, moralno i sigurno rabiti informacijsku i komunikacijsku tehnologiju
- učinkovito komunicirati i surađivati u digitalnom okružju
- informirano i kritički vrednovati, odabrati i služiti se tehnologijom primjerenom željenoj svrsi
- upravljati informacijama u digitalnome okružju
- stvarati i uređivati nove sadržaje te se kreativno izražavati s pomoću digitalnih medija.

### C. Domene/makrokoncepti međupredmetne teme Uporaba informacijske i komunikacijske tehnologije

#### **FUNKCIONALNA I ODGOVORNA UPORABA INFORMACIJSKE I KOMUNIKACIJSKE TEHNOLOGIJE (IKT)**

U domeni Funkcionalna i odgovorna uporaba informacijske i komunikacijske tehnologije učenici stječu znanja, vještine i stavove o mogućnostima koje ona pruža te sustavno i postupno razvijaju i usavršavaju vještinu primjerenoga i promišljenoga odabira odgovarajućih uređaja i programa za ostvarivanje željenih rezultata. Služe se digitalnim sadržajima, obrazovnim društvenim mrežama, računalnim oblacima i mrežnim izvorima znanja na siguran i odgovoran način s ciljem unaprjeđivanja osobnog, obrazovnog i profesionalnog razvoja.

Učenici razvijaju vještine i stavove potrebne za razlikovanje stvarnoga i virtualnoga svijeta, stječu umijeće pravilnoga upravljanja vremenom te samostalnoga i svjesnog ograničavanja uporabe tehnologije. Promišljeno reagiraju te razlikuju prihvatljivo od neprihvatljivog ponašanja. Znaju kome se obratiti ako su zabrinuti zbog neprimjerenih sadržaja ili ponašanja u digitalnome okružju. Razumiju važnost digitalnoga identiteta i utjecaj digitalnih tragova, štite osobne podatke te poštuju tuđe vlasništvo i privatnost. Svjesni su utjecaja tehnologije na tjelesno i duševno zdravlje. Potiče ih se na odgovorno zbrinjavanje elektroničkoga otpada.

#### **KOMUNIKACIJA I SURADNJA U DIGITALNOME OKRUŽJU**

Domena Komunikacije i suradnja obuhvaća uporabu digitalnih programa za podršku suradničkim oblicima učenja. Pravilna i primjerena uporaba i snalaženje na društvenim mrežama i u digitalnim obrazovnim zajednicama, etičko ponašanje, poštivanje ljudskih prava i odgovorna suradnja primarna su obilježja uspješne komunikacije i kvalitetne suradnje u digitalnome okružju.

Služeći se programima i uređajima za suradnju i komunikaciju, učenici samostalno i sigurno komuniciraju kako u sinkronim tako i u asinkronim aktivnostima. Razvijaju kompetencije koje uključuju razumijevanje procesa i ciljeva komunikacije te njezinih ograničenja u digitalnome okružju. Poštuju različitosti i uvažavaju tuđe stavove u skladu s demokratskim vrijednostima. Suradnjom se obogaćuje učenje i poučavanje, potiče međusobno razumijevanje te razvijaju socijalne vještine i međukulturne kompetencije.

#### **ISTRAŽIVANJE I KRITIČKO VREDNOVANJE U DIGITALNOM OKRUŽJU**

Domena Istraživanje i kritičko vrednovanje obuhvaća razvoj informacijske i medijske pismenosti u digitalnome okružju te poticanje istraživačkoga duha kritičkim mišljenjem i rješavanjem problema. Učenjem i poučavanjem njezinih sadržaja učenici usvajaju znanja, vještine i stavove kojima osnažuju svoj integritet. Istraživački duh razvija se prvotno vođenjem kroz proces potrage za informacijama, uporabe tehnologije za otkrivanje različitih pristupa i mogućnosti rješavanja problema, a s vremenom, kada se razvije vještina upravljanja informacijama, pre-rasta u samopoticanje.

Učenici znaju koje informacije, kako i gdje trebaju pronaći te koliko opširne trebaju biti. Informacije mogu uspješno pronaći te kritički procijeniti njihove izvore i sam proces potrage, a zatim ih koristiti kako bi riješili problem. Prethodno stečene i nove informacije, pojedinačno ili skupno, primjenjuju za stvaranje novih koncepata ili razumijevanja kako bi učinkovito ostvarili određene zadaće ili aktivnosti.

#### **STVARALAŠTVO I INOVATIVNOST U DIGITALNOM OKRUŽJU**

U domeni Stvaralaštvo i inovativnost u digitalnom okružju učenike se potiče da slobodno i otvoreno iskažu svoju umješnost, maštovitost i domišljatost u radu informacijskom i komunikacijskom tehnologijom. Učenike se ohrabruje da se, unatoč mogućem izostanku jasno vidljivih rezultata i uspjeha, usude riskirati pri osmišljavanju i izvedbi svojih ideja. Uče metode za razvijanje vlastite i kreativnosti u skupini, koje im omogućuju lakše oblikovanje i izradu zamišljenih sadržaja u digitalnom okružju. Posebice razvijaju vještine divergentnoga i lateralnog mišljenja te traženja novih i drugačijih načina rješavanja zadataka.

U digitalnom okružju predstavljaju, dijele i objavljuju svoje radove, što doprinosi boljem snalaženju u daljnjem obrazovanju i radu te u izazovima i mogućnostima koje donosi razvoj novih tehnologija.

## GRAĐANSKI ODGOJ I OBRAZOVANJE

### A. Opis međupredmetne teme Građanski odgoj i obrazovanje

Građanski odgoj i obrazovanje je međupredmetna tema čija je svrha osposobiti i osnažiti učenike za aktivno i učinkovito obavljanje građanske uloge. To podrazumijeva odgovorne članove razredne, školske, lokalne, državne, europske i globalne zajednice. Građanski odgoj i obrazovanje omogućava učenicima lakše snalaženje u pluralističkom društvu u kojemu žive, pouzdanje u vlastite snage i pronalaženje vlastitih odgovora i rješenja za aktualne društvene probleme i izazove.

Građanski odgoj i obrazovanje obuhvaća znanja o pravima, dužnostima i odgovornostima pojedinca, obilježjima demokratske zajednice i političkim sustavima. Odgovornost, uvažavanje različitosti i solidarnost temeljne su vrijednosti koje se promiču učenjem i poučavanjem građanskog odgoja i obrazovanja, a osobita se važnost pridaje razvoju odgovornoga odnosa prema javnim dobrima i spremnosti doprinosenju zajedničkom dobru.

Za razvoj građanske kompetencije nije dovoljno da učenici samo poznaju ljudska prava, političke koncepte i procese, nego treba omogućiti prakticiranje demokratskih načela unutar školskoga života i društvene zajednice. Demokratizacija škole i demokratsko školsko ozračje temeljna je pretpostavka usklađenosti demokratskih vrijednosti kojima se učenici poučavaju i njihova izravna iskustva.

Posebnost Građanskog odgoja i obrazovanja jest korištenje metoda suradničkog i iskustvenog učenja te učenje izvan škole. U središtu se nalazi učenje traženjem, analizom i vrednovanjem informacija, čime se stvara okruženje u kojemu vrijednosti nisu nametnute, nego proizlaze iz učenja i životnoga iskustva pojedinca. Suradničkim učenjem učenici razvijaju vještine potrebne za suradnju u svim aspektima života. Odgajati i obrazovati za građanstvo znači pridavati jednaku važnost znanju, vrijednostima i uvjerenjima kao i sposobnostima djelovanja i sudjelovanja u demokratskom društvu.

### B. Odgojno-obrazovni ciljevi učenja i poučavanja međupredmetne teme Građanski odgoj i obrazovanje

Ciljevi učenja i poučavanja su:

- razvijati građansku kompetenciju
- usvojiti znanja o ljudskim pravima, dužnostima i odgovornostima građanina, političkim konceptima, procesima i političkim sustavima te obilježjima demokratske zajednice i načinima sudjelovanja u njezinu političkom i društvenom životu, promicati demokratska načela u zajednici unutar školskoga života i izvan njega
- razvijati kritičko mišljenje i vještine argumentiranja te komunikacijske vještine
- razvijati odgovornost, uvažavanje različitosti i solidarnost.

### C. Domene/makrokoncepti u organizaciji kurikuluma međupredmetne teme Građanski odgoj i obrazovanje

Domene međupredmetne teme Građanski odgoj i obrazovanje su:

**LJUDSKA PRAVA** nužan su preduvjet razvoja demokratskoga društva u kojemu učenici sudjeluju u aktivnostima važnima za njihov osobni razvoj i razvoj društva. Mladim je ljudima stalo do zaštite ljudskih prava te su zato nositelji demokratskih promjena i promicatelji demokratskih vrijednosti.

**DEMOKRACIJA**, promatrana kao model odlučivanja u zajednici, obuhvaća uključivanje učenika u procese stvaranja pravila koja će poštovati i time doprinositi jednakosti i uvažavanju različitosti u zajednici i društvu. Odgoj i ob-



razovanje za demokratsko građanstvo jača društvenu povezanost, međusobno razumijevanje i solidarnost. Najveći dio učenja o demokraciji obuhvaća znanja, vještine i stavove o demokratskoj vlasti te kritičko razmišljanje o nepoštovanju demokracije i mehanizmima zaštite.

**CIVILNO DRUŠTVO** je domena koja svojim sadržajem učenika usmjerava na aktivno djelovanje u zajednici. Društvenom participacijom učenik stječe znanja, razvija vještine i oblikuje stavove o važnosti usklađivanja osobnih i zajedničkih interesa u zajednici i sudjelovanju svih građana u doprinošenju zajedničkom dobru. Upoznajući sudjelovanje u civilnom društvu, učenik reagira na društvenu isključenost. Priprema se za uspješno djelovanje, za uočavanje problema u zajednici, istraživanje, predlaganje rješenja i uključivanje u različite aktivnosti.